

TARTU ÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Rahvamajanduse instituut

Kätlyn Jürgenson

SOTSIAALKAPITALI SEOS INDIVIIDI SOTSIAALMAJANDUSLIKU STAATUSEGA

Bakalaureusetöö

Juhendaja: dotsent Eve Parts

Tartu 2014

Soovitan suunata kaitsmisele .....
(juhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud “ .....“ ..... 2014. a.

Majandusteooria õppetooli juhataja prof. Raul Eamets .....
(õppetooli juhataja allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....
(töö autori allkiri)

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Sotsiaalkapitali teoreetiline käsitus	6
1.1. Sotsiaalkapitali mõiste indiviidi seisukohalt	6
1.2. Sotsiaalkapitali mikrotasandi allikad ja indiviidi sotsiaalmajanduslikud karakteristikud.....	13
1.3. Ülevaade varasematest empiirilistest uuringutest	18
2. Indiviidi sotsiaalmajandusliku staatuse ja sotsiaalkapitali seose analüüs Põhjamaade ja endiste Nõukogude Liidu riikide näitel.....	22
2.1. Andmed ja meetodika	22
2.2. Sotsiaalkapitali näitajate tase	26
2.3. Sotsiaalkapitali ja indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikute seose analüüs	31
Kokkuvõte	45
Viidatud allikad.....	48
Lisad.....	52
Lisa 1. Euroopa Sotsiaaluuringu ankeedist analüüsi valitud küsimused (Euroopa Sotsiaaluuringu IV voor).....	52
Lisa 2. Kahe sõltumatu valimi t-testi tulemused (riigid koos)	54
Lisa 3. Põhjamaade kahe sõltumatu valimi t-testi tulemused.....	55
Lisa 4. Endiste Nõukogude Liidu riikide kahe sõltumatu valimi t-testi tulemused	56
Summary	57

SISSEJUHATUS

Käesolev bakalaureusetöö käsitleb sotsiaalkapitali seost indiviidi sotsiaalmajandusliku staatusega. Üha rohkem sotsiolooge, politolooge ja majandusteadlasi on võtnud sotsiaalkapitali kontseptsiooni endale abiks, et laiendada oma valdkonda puudutavatele küsimustele vastuste otsimist (Adler, Kwon 2002: 17). Sellest tulenevalt on sotsiaalkapitali mõistel ka mitmeid erinevaid definitsioone. Seda mõistet püütakse määratleda mitmesuguste normide ja võrgustike kaudu, mille abil on võimalik suurendada kas indiviidi või grupi heaolu.

Sotsiaalmajanduslik staatus sõltub indiviidi sissetulekust, haridustasemest ja ametist. Tegemist on aktuaalse teemaga, sest sotsiaalkapital on oluline nii ühiskonna kui ka majandusarengu seisukohalt. Majanduskasv on eeltingimuseks indiviidi heaolu kasvule ja sotsiaalkapitali abil on võimalik tagada ühiskonna ning majanduse efektiivne toimimine. Sotsiaalsete võrgustike abil tagab individ juurdepääsu vajalike ressursideni, nagu informatsioon, võim ja iseseisvus, mida ta saab enda elu lihtsustamiseks ja eesmärkide täideviimiseks kasutada. Seega on inimesed määratletud selle poolt, kes ja mis on nende ümber (Field 2008: 13). Sotsiaalkapital aitab kaasa koostöö tekkimisele saavutamaks ühiseid eesmärke. Lisaks näitab teema olulisust asjaolu, et seda on uurinud ja uurivad praegugi erinevate valdkondade teadlased.

Bakalaureusetöö eesmärgiks on välja selgitada sotsiaalkapitali seos indiviidi sotsiaalmajandusliku staatusega Põhjamaade ja endiste Nõukogude Liidu riikide näitel. Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- anda ülevaade sotsiaalkapitali teoreetilisest käsitlusest;
- uurida sotsiaalkapitali mikrotasandi allikaid;
- anda ülevaade indiviidi sotsiaalmajanduslikest karakteristikutest;

- analüüsida erinevate usalduse näitajate kui sotsiaalkapitali komponentide seost indiviidi hariduse, vanuse, soo ja sissetuleku kui sotsiaalmajandusliku staatuse faktoritega valitud riikide võrdluses;
- analüüsida võrgustikes osalemist kui sotsiaalkapitali komponendi seost indiviidi hariduse, vanuse, soo ja sissetuleku kui sotsiaalmajandusliku staatuse faktoritega valitud riikide võrdluses.

Bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist. Esimene, teoreetiline peatükk keskendub sotsiaalkapitali mõiste selgitamisele ning annab ülevaate erinevate autorite definitsioonidest. Lisaks käsitletakse esimeses peatükis sotsiaalkapitali mikrotasandi allikaid ning indiviidi sotsiaalmajanduslikke karakteristikuid, mis eelkõige on olulised empiirilise osa analüüsis, samuti antakse ülevaade varasematest empiirilistest töödest. Töö teine peatükk on sotsiaalkapitali ja indiviidi sotsiaalmajandusliku staatuse seose analüüsist, kus analüüsitavateks riikideks on valitud Põhjamaad ja endised Nõukogude Liidu riigid. Autor proovib korrelatsioon- ja regressioonanalüüsi abil selgeks teha, kas indiviidi sotsiaalmajandusliku staatuse teguritel on seos sotsiaalkapitaliga.

Töö teoreetilise osa koostamisel kasutas autor mitmesuguseid erinevate autorite erialaseid artikleid, et saada ülevaade erinevatest sotsiaalkapitali käsitlustest. Samuti tutvus autor varasemate sotsiaalkapitaliga seotud olnud uurimustega. Bakalaureusetöö empiirilises osas kasutatavad andmed pärinevad Euroopa Sotsiaaluuringu (European Social Survey) kolmandast, neljandast, viiendast ja kuuendast voorust.

1. SOTSIAALKAPITALI TEOREETILINE KÄSITLUS

1.1. Sotsiaalkapitali mõiste indiviidi seisukohalt

Sotsiaalkapitali mõiste tutvustajana tuntakse L. J. Hanifani, kes oma 1916. aasta töös „*The Rural School Community Centre*“ valis sõna „kapital“, et rõhutada inimestele sotsiaalse struktuuri tähtsust äri ja majanduslikust vaatenurgast (Routledge, Amsberg 2003: 168). Sotsiaalkapitali on võimalik uurida mitmetel erinevatel tasanditel (Parts 2006a: 18– 25):

- sotsiaalkapital institutsionaalsel tasandil,
- sotsiaalkapital kogukonna tasandil,
- sotsiaalkapital kui individuaalne ressurss.

Kõige laiemaks tasandiks on institutsionaalne tasand, mida nimetatakse ka makrotasandi või valitsuse sotsiaalkapitaliks, ning see on seotud nii mitteametlike suhete kui ka formaalsete institutsionaalsete suhetega (seadused, kohtusüsteem) ühiskonnas. Kogukonna tasandi käsitlese alusel vaadeldakse sotsiaalkapitali kui kollektiivset ressursi, mille tulu ilmneb kogukonna ja mitte indiviidi tasandil. (*Ibid.*: 21– 25) Järgnevalt keskendutakse sotsiaalkapitalile kui individuaalsele ressursile. Esiteks seetõttu, kuna selle näol on tegemist sotsiaalkapitali esmase tasandiga (alusega), ning teiseks, kuna töö empiirilises osas püütakse teada saada, kas indiviidi sotsiaal-majandusliku staatuse ja tema sotsiaalkapitali vahel esineb seos.

Prantsuse sotsioloog P. Bourdieu pani aluse sotsiaalkapitali korrakindlale arendamisele ning defineeris seda kui tegelike või virtuaalsete ressursside summat, mis on indiviidil või grupil. Need on tekkinud tänu püsivale virtuaalsele suhteõrgustikule ja rohkemal või vähemal määral institutsionaliseeritud suhete vastastikusel tutvusel ja tunnustamisel. (Bourdieu, Wacquant 1992, viidatud Adler, Kwon 2002: 20 vahendusel) Sotsiaalkapitali võib vaadelda seega kui võimuvõitluse tagajärjel kujunevat ressursi. Lin (2001: 22)

toob välja, et Bourdieu jaoks sõltub sotsiaalkapital inimese sidemete hulgast ning sellest palju neis sidemetes kapitali leidub. Siiski rõhutab ta, et tegemist on kollektiivse vara või ressursiga, mida kindla grupi liikmed vastavalt mitmesuguste kohustuste, vastastikuse tunnustamise ning kehtestatud piiridele omavahel jagavad. Kui indiviid tagab endale tee nende ressursideni, siis on tal võimalik kontrollida oma sotsiaalset positsiooni. (Parts 2006a: 19) Üldistavalt võib väita, et juhul kui indiviid suudab tagada ligipääsu vajalikele ressurssidele, on tal võimalik tõsta oma sotsiaalmajanduslikku staatust, sest valdavalt pääsetakse võimuvõitluse tagajärjel ligi majanduslikele ressurssidele.

Kui P. Bourdieu defineeris sotsiaalkapitali kui indiviidi või grupi mitmesuguste ressursside summat, siis J. Coleman (1988: 98) kasutab sotsiaalkapitali defineerimisel selle funktsioone. Tegemist pole ühe kindla olemusega, vaid mitmesuguste erinevatega, kuid neis on kaks ühist elementi: kõik nad koosnevad mingil määral sotsiaalsest struktuurist ja nad omakorda soodustavad struktuuris olevate indiviidide koostööd. Sotsiaalkapital pole läbi inimeste ega tegevuste asendatav, sest see, kas mistahes struktuuriline aspekt on kapital, sõltub sellest, mis funktsiooni see antud tegevustes indiviidide jaoks täidab (Lin 2001: 23). Coleman (1988: 101) leiab, et sotsiaalkapital eksisteerib inimeste vahelistes suhetes ning samamoodi nagu füüsiline kapital ja inimkapital aitab ka sotsiaalkapital kaasa produktiivsele tegevusele. Näitena toob Coleman välja, et grupis, kus on laialdane usaldusväärsus ja usaldamine, suudetakse saavutada palju rohkem kui grupis, kus need omadused puuduvad. Sotsiaalkapital kergendab osalejate otsuste kooskõlastamist, sest see toimib kui infokanal (Parts 2006a: 19). Sotsiaalkapitali kui infokanali roll ilmneb mitmesugustes situatsioonides. Näiteks kiirendab ja lihtsustab sotsiaalkapital tehingute korraldamist, sest selle abil on võimalik saada infot teise tehingus osaleja kohta. Toodud näited illustreerivad usalduse kui ühe sotsiaalkapitali põhielemendi tähtsust, mis on oluline koostöö sujumise ja eesmärkide saavutamise seisukohalt.

Ise pakub Lin välja kaks sotsiaalkapitali definitsiooni. Esmalt defineerib ta seda kui sotsiaalses struktuuris olevaid ressursse, millele on võimalik tegevuse kaudu juurde pääseda ning seejärel neid ka kasutada. Seletuseks toob Lin välja kaks olulist komponenti, millest üks esindab pigem sotsiaalsetes suhetes sisalduvaid ressursse kui

indiviide ning teine osalejate sellistele ressurssidele juurdepääsu tagamist ja kasutamist. Lini arvates võib sotsiaalkapitali kujutada ka kui indiviidide investeeringut isikute vahelistesse suhetesse, mis osutuvad turul kasulikuks. (Lin 2001: 25) Vaatamata erinevale sõnastusele tuleb ka nendest definitsioonidest välja asjaolu, et indiviidil on võimalik suhetest saadavaid ressursse oma hüvanguks ära kasutada. Sotsiaalkapital kui sotsiaalne ressurss sisaldab teise indiviidi ressursse, milleks on näiteks rikkus, võim, kuulsus, maine, sotsiaalsed võrgustikud ja klubide liikmelisus, ning otseste või kaudsete sidemete abil püütakse nendeni jõuda (*Ibid.*: 43).

Lini (2001: 23) arvates näevad Bourdieu ja Coleman tihedaid või suletud võrgustikke kui vahendeid, mille abil on võimalik kollektiivset kapitali säilitada ja saavutada grupi reproduktsioon. Mõlemad sotsiaalkapitali uurijad, nii Coleman kui ka Bourdieu, keskenduvad indiviidi või perekonna kasule, mis saadakse läbi suhete teistega (Portes, Landolt 2000: 531). Suhete kaudu on indiviidil võimalik kergemini leida uus töökoht, koguda vihjeid turul toimuva kohta või saada laene. Mitmesuguste sidemete kaudu levib info indiviidini, kes seeläbi saab seda enda hüvanguks ära kasutada. Seega mida rohkem on ühel indiviidil teistega erinevaid suhteid, seda parem on tema juurdepääs ressurssidele. See lähenemisviis on kõige sarnasem ka Bourdieu algsele sotsiaalkapitali definitsioonile. (Portes 2000: 2)

Sotsiaalkapitali uurijad jagavad ühist arusaama, et sotsiaalkapital koosneb sotsiaalsetes suhetes ja struktuuris olevatest ressurssidest, mida on võimalik kasutada, kui soovitakse suurendada eesmärgiks olnud tegevuse õnnestumise tõenäosust (Lin 2001: 24). Peale selle rõhutatakse, kes rohkemal, kes vähemal määral, kolme tähtsamat aspekti: esiteks sotsiaalseid suhteid perekonnas ja ühiskonnas, sõpruskonna võrgustikke ning vabatahtlikke ühendusi; teiseks ühiskondlikku moraali või jagatud väärtusi, norme ja harjumusi; kolmandaks usaldust institutsioonidesse ja üldist teiste inimeste usaldamist (Van Oorschot *et al* 2006: 150). Tänapäeval kõige laialdasemalt kasutatav sotsiaalkapitali definitsioon käsitleb sotsiaalkapitali kui võimet kindlustada ressursid tulenevalt liikmelisusest sotsiaalsetes võrgustikes või läbi sotsiaalsete struktuuride (Portes, Landolt 2000: 532). Siiski leitakse, et ka sel sotsiaalkapitali definitsioonil on omad puudused. Portes ja Landolt toovad siinkohal välja kolm peamist probleemi, mis selle käsitlusega kaasnevad. Käsitluse kriitikast annab ülevaate tabel 1.

Tabel 1. Sotsiaalkapitali käsitlemise kriitika

Probleem	Seletus
Puudub kindel piir ressursside enda ja võrgustike võime vahel neid ressursse vahendada.	Ainuüksi võime ressursid võrgustiku kaudu kätte saada ei pruugi tagada positiivset tulemust, sest tegevuses osalejatel võib olla piiratud või kehv ligipääs ressurssidele.
Kalduetakse käsitlema ainult sotsiaalsete suhete positiivseid tagajärgi.	Sotsiaalsetel suhetel on ka negatiivseid tagajärgi. Praeguseks on täheldatud nelja sotsiaalkapitali ebasoodsat tagajärge.
Sotsiaalsetes võrgustikes toimivate transaktsioonide motiivid.	Saaja vaatenurgast on sotsiaalsete sidemete kaudu pärit ressursside näol tegemist n-ö kingitusega. Motiivid, miks inimesed midagi teevad, olgugi et nad ise kohe midagi vastu ei saa, jäävad selgusetuks.

Allikas: (Portes, Landolt 2000: 532—533); autori koostatud.

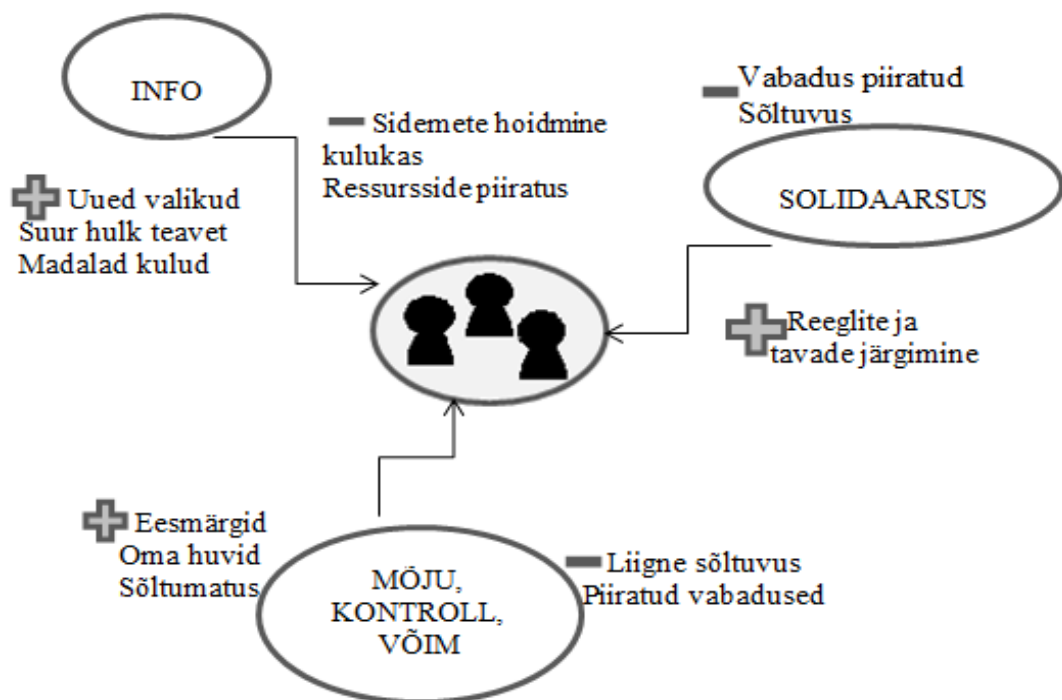
Tabelist 1 võib leida kolm peamist aspekti, mida antud käsitlemise juures kritiseeritakse, ja seletuse, kus vastuolu ilmneb. Lähemalt peatub töö autor sotsiaalsete suhete tagajärgede juures ja toob välja need neli ebasoodsat tagajärge, mis praeguseks on uurijate poolt leitud. Sotsiaalsete suhete negatiivsed tagajärjed on järgmised (Portes 1988: 15-17; Portes, Landolt 2000: 532):

- autsaiderite/kolmandate isikute kõrvalejätetus – need samad sidemed, mis lubavad grupi/võrgustiku liikmetel ressurssidele ligi pääseda, piiravad omakorda neid inimesi, kes gruppi ei kuulu, lähemalt öeldes luuakse barjäär;
- ülemäärased nõuded grupiliikmetele – teatud juhtudel võib ilmned, et grupp takistab näiteks oma liikmete äriiga seotud algatuste edukust, sest vähem usinad nõuavad edukatelt sisse mitmesuguseid nõudeid, toetudes ise seejuures jagatud normatiividele;
- isikuvabaduste piirangud – osavõtt kogukonnast või grupist tekitab vajaduse ühtsuse ja kuulekuse järele ning seepärast on kõrge sotsiaalse kontrolli taseme tõttu isiklik vabadus piiratud;
- normide allapoole tasandamine – juhul kui grupi solidaarsus on seotud ühiskonnapoolse vastuseisu kogemuse või ebaõnnega, õõnestavad

individuaalsed edulood grupi sidusust ning teiste liikmete hoidmiseks sunnitakse normide langetamisega ambitsioonikamad grupist lahkuma.

Sotsiaalkapitali käsitlemise kriitika probleemidele on hilisemates käsitlustes püütud aga lahendusi leida või neid ümber lükata. Transaktsioonide motiive püütakse seletada nii ratsionaalse käitumise kui ka enese emotsionaalse heaolu suurendamisega. Üha enam tuuakse välja ja arvestatakse ka sotsiaalkapitali negatiivseid aspekte ning ei nähta vaid positiivseid tagajärgi.

Nii indiviidile, grupile kui ühiskonnale tervikuna toob sotsiaalkapital kaasa mitmesuguseid tagajärgi, mis võivad indiviidi elu ja üldist elukorraldust kas hõlbustada või raskendada. See, kas tegemist on kasuliku mõjuga, sõltub sellest, kelle vaatenurgast probleemi analüüsida, sest ühele osapoolle kasulik võib teisele kahjulikuks osutada (näiteks maffia, ettevõtete koondumine). Võib juhtuda, et kasu saavad vaid grupi liikmed ning nende tegevus on laiemale üldsusele kahjulik või positiivsed ilmingud tabavad kogu ühiskonda tervikuna. Sotsiaalkapitali mõjud on välja toodud joonisel 1.

Joonis 1. Sotsiaalkapitali mõjud indiviidi tasandil (autori koostatud Portes 1998; Lin 2000, 2001; Adler, Kwon 2002 põhjal).

Järgnevalt võtab töö autor vaatluse alla sotsiaalkapitali positiivsed mõjud. Esmane kasu, mis sotsiaalkapitalist saadakse, on informatsioon. Informatsiooni voog on ka üks põhjus, miks sotsiaalsetes võrgustikes olevad ressursid parendavad tegevustulemusi. Sotsiaalsed sidemed pakuvad osapooltele kasulikku infot võimaluste ja valikute kohta, mis muul juhul võivad jääda kättesaamatuks. Nii saab organisatsioon või kogukond aimu indiviidi saadavalolekust ning seetõttu on organisatsiooni transaktsioonikulud indiviidi värbamiseks madalamad. (Lin 2001: 20) Coleman (1988: 104) toob välja, et informatsioon on oluline tegevuse alustamiseks. Üldise arusaama järgi tõstab sotsiaalkapital instrumentaalse tulu tõenäosust, milleks võivad olla parem töö, kiirem edutamine, kõrgem palk või preemiad, samuti võib see väljenduda inimese paremas vaimses tervises (Lin 2000: 786). Seega hõlbustab sotsiaalkapital madalamate kuludega juurdepääsu suuremale teabe hulgale ning selle abil on tagatud info kvaliteet, asjakohasus ja õigeaegsus (Adler, Kwon 2002: 29). Mitmesugused uuringud on tõestanud, et võrgustike abil on indiviididel lihtsam teavet koguda ja sellest ei saa kasu mitte ainult indiviid ise, vaid kogu võrgustik. Grupi tasemel võib info omakorda veel edasi levida ning seeläbi põhjustada laiemat positiivset efekti.

Adleri ja Kwoni (2002: 29) põhjal on sotsiaalkapitali positiivsed küljed veel mõju, kontroll ja võim inimeste või gruppide üle. Mõjuvõimuga kaasnevad tegurid lubavad inimestel saavutada oma eesmärgid ja üleüldiselt oma tegevusi läbi suruda. Coleman (1988: 103) toob siin näiteks Senati klubi, mille liikmetel on enam võimu. Seda seetõttu, et nad on teiste senaatorite eeskujul üles ehitanud kohustuste kogumi ning nad saavad vastavat tunnustust kasutada õigusaktide läbisurumiseks. Võimu abil saavad inimesed end kehtestada ja juhul, kui ollakse liidripositsioonil, on võimalik pidada läbirääkimisi ja vaadata, et just enda huvid kaitstud oleksid. Seega annavad need kõik kolm – mõjutamisoskus, kontroll ja võim – isikule mingil määral sõltumatuse, et tal oleks võimalik oma elu paremini korraldada.

Solidaarsust peetakse samuti üheks sotsiaalkapitali soodsaks mõjuks. Lin (2001: 140) leiab, et solidaarsus on vajadus jagada tundmusi ja õigusjärgsust, mis on seotud teiste osalejate ressurside ja huvidega. Mitmete autorite väitel on tugevad sotsiaalsed normid ja tõekspidamised, mis on seotud sotsiaalsete võrgustike kõrge sulgemismääraga, soodustanud kohalike reeglite ja tavade järgimist, mistõttu on vähenenud vajadus

ametliku kontrolli järele. Siiski võivad tähtsad huvid ühtsuse vormid ilmneda ka väga nõrkades suhetes või vähemalt seal, kus sidemed ühendavad muidu mitteseotud grupe. Uurijad toovad välja, et isegi allüksuste vahel olevad nõrgad sidemed suurendavad märkimisväärselt lõimumise määra. (Adler, Kwon 2002: 30) Coleman (1988: 104) toob näitena välja, et tugevad ja efektiivsed normid aitavad võidelda kuritegevuse vastu ning teevad võimalikuks selle, et inimesed saavad õhtusel ajal vabalt ringi liikuda, samuti annavad normid vanematele inimestele julgust kodust lahkuda, ilma et nad peaksid oma turvalisuse pärast kartma.

Vaatamata mitmete positiivsete mõjudele, on sotsiaalkapitalil ka ebasoodsaid efekte. Sotsiaalkapitali kogust kasvatama hakates tuleb teha mitmeid investeeringuid, et algselt oleks üldse võimalik suhteid rajada ning seejärel ka neid säilitada. Nagu kõikide teiste investeeringutega, ei pruugi investeeringud sotsiaalkapitali alati tõhusad olla, sest mõned, näiteks informatsiooni seisukohalt olulised sidemed võivad osutuda liiga kulukaks, et neid alles hoida (Adler, Kwon 2002: 30). Ka Portesi (1998: 15) arvates on sotsiaalkapitalil negatiivseid mõjusid, sest needsamad sidemed, mis toovad rühmeliikmetele kasu, on teistele kahjulikud, kuna need piiravad ressurssidele juurdepääsu. Olgugi et sotsiaalkapital tagab ligipääsu tarvilikumale infole, ei pruugi selle sotsiaalkapitali positiivse efekti kasutamine indiviidile tõhus olla, sest info kasutamine nõuab liiga palju kulusid.

Nii mõjuvõimust kui ka solidaarsusest tulenev kasu võib samuti osutada sotsiaalkapitali negatiivseks aspektiks. Kui liikmete vahel on suur solidaarsus, siis võib see põhjustada olukorra, mil indiviid on grupist liiga sõltuv. Liigne grupist sõltuvus võib esineda olukorras, kus mingitel põhjustel kaob või sulgetakse inimestele oluline olnud sotsiaalne grupp. Põhjus peitub selles, et takistatud on grupi liikmete äriine edu või lausa uued algatused. Lisaks võivad liiga õdusad grupisisesed suhted tuua kaasa teiste kulul elamise probleemi. (Portes 1998: 16) Indiviidi enda huvid kui ka vabadus on seega liigselt grupi omale allutatud (Adler, Kwon 2002: 31). Sellest tulenevalt ei olda liigse seotuse tõttu uutele ideedele avatud. Võib järeldada, et liigne ühtsete huvid arvestamine viib indiviidi vabadusekaotuseni, kuna tahes-tahtmata on grupis inimesi, kes on hierarhia poolest kõrgemal tasemel ning kellele teised vähemal või rohkemal määral kuuletuvad.

Kokkuvõtvalt tuleb tõdeda, et sotsiaalkapitali lahtiseletamiseks pole leitud ühtset ja kõigile sobivat definitsiooni, kuid siiski tuleb arvestada, et sotsiaalkapital kui ressurss kujutab endast võrgustikke, usaldust ja norme. Usalduse ja võrgustike näitajad on suuresti seotud mitmesuguste indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikutega. Seetõttu käsitletakse järgmises alapunktiski sotsiaalkapitali mikrotasandi allikate liigitamist üldise usalduse ja vabatahtlikes organisatsioonides osalemise alusel. Ühe ja ainuõige käsitlemise puudumisele vaatamata ei tohiks sotsiaalkapitali uurimise alt välja jätta, sest see mõjutab lisaks indiviidi heaolule nii gruppi kui ka kogu ühiskonda. Sotsiaalkapitali käsitlemise esinevatele probleemidele püütakse järjepidevalt uusi lahendusi leida.

1.2. Sotsiaalkapitali mikrotasandi allikad ja indiviidi sotsiaalmajanduslikud karakteristikud

Kui käsitleda sotsiaalkapitali kui individuaalset ressursi, tuleb tähelepanu pöörata selle tekkimise algallikatele. Lähtudes mikrotasandi käsitlesest, on sotsiaalkapital indiviidi omandis olev ressurss ja erinevate võrgustike kaudu on võimalik pääseda ligi teiste indiviidide valduses olevatele ressurssidele (Parts 2006b: 61). Mikrotasandil koosneb sotsiaalkapital võrgustikest ja normidest, mis juhivad indiviidide, majapidamiste ja kogukonna koostoimimist (Bjørnskov, Svendsen 2003: 7). Sotsiaalsete suhte kaudu omandab indiviid ligipääsu mitmesugustele sotsiaalsetele hüvedele. Palju mõeldakse selle üle, mis ajendab inimesi oma ressursse teistele kättesaadavaks muutma. Lin (2001: 45) toob välja, et indiviidilt eeldatakse ratsionaalset käitumist ning seega on nad motiveeritud ellujäämise nimel nii väärtuslikke ressursse säilitama kui ka uusi koguma. Ühest küljest motiveerib indiviide tegutsema juba nende kasutuses olevate vahendite säilitamine. Teiselt poolt ollakse nõus oma ressursse teistele kättesaadavaks muutma, kuna seeläbi on neil endil võimalik pääseda uute ressursside juurde ja uute ressursside kätte saades oma olukorda parandada.

Sotsiaalkapitali mikrotasandi allikad võib üldise usalduse ja vabatahtlikes organisatsioonides osalemise alusel jagada kaheks. Mikrotasandi allikaid iseloomustavad mitmesugused indiviidiga seotud mõjutegurid, nagu optimism,

negatiivne kogemus, mobiilsus, füüsiline distants, kognitiivsed võimed, sarnasus kui ka sotsiaalmajanduslikud karakteristikud. Sotsiaalkapitali mikrotasandi allikad võtab kokku tabel 2.

Tabel 2. Sotsiaalkapitali mikrotasandi allikad

	Mikrotasandi allikad
Üldine usaldus	Indiviidi sotsiaalmajanduslikud karakteristikud
	Indiviidi kultuur, traditsioonid, religioossed uskumused
	Optimism
	Hiljutine isiklik negatiivne kogemus
	Inimesed kalduvad rohkem usaldama endasarnaseid (pereliikmed, sama sotsiaalse või etnilise grupi liikmed)
	Mobiilsus
Vabatahtlikes organisatsioonides osalemine	Sissetulek
	Indiviidi kognitiivsed võimed, sh haridus
	Füüsiline distants
	Elustiili ja teiste sotsiaalmajanduslike karakteristikute sarnasus

Allikas: (Parts 2006b: 76)

Nii üldist usaldust kui ka osalemisaktiivsust mõjutavad eelkõige indiviidi sotsiaalmajanduslikud karakteristikud, millest olulisemad on haridus ja sissetulek, sest neid on võimalik väliste teguritega mõjutada (Parts 2006b: 61). Uuringutest on tulnud välja (Van Oorschot *et al* 2006: 161), et neil eurooplastel, kes on vanemad, kõrgema haridustasemega ja elavad sellistes majapidamistes, kus sissetulek on kõrgem, on suurem kogus sotsiaalkapitali. Haridust seostatakse omakorda perekonnaga, sest perest algab lapse kasvatamine ja sõltuvalt vanemate enda välja kujunenud normidest kantakse samad väärtushinnangud lapsele üle. Peale hariduse ja sissetuleku on sotsiaalkapitaliga veel seotud inimese sugu, vanus ja staatus tööturul. Sotsiaalmajanduslike karakteristikute – haridustase, vanus, sissetulek, amet, sugu – olulisuses on mitmed autorid erinevatel seisukohtadel. Indiviidi tasandi sotsiaalkapitali mõjutavad enim haridustase, vanus ja sugu (Halman, Luijckx 2006: 73), kuid Parts (2006b: 61) toob omakorda välja, et kõige olulisemateks peetakse haridust ja sissetulekut, sest need

kuuluvad selliste mikrotasandi tegurite hulka, mida on võimalik mõjutada. Kõrgema haridustaseme omandamisega kaasneb tõenäoliselt võimalus ametiredelil kõrgemale tõusta ning seega suureneb ka sissetulek.

Haridust peavad Halman ja Luijkx (2006: 73) oluliseks, sest see muudab inimesed avatumaks ja seeläbi on teiste aktsepteerimine lihtsam, kuna kõrgema haridustasemega inimestel on rohkem selliseid võimeid, mis aitavad ületada enam takistusi ning sellega kaasneb tavaliselt suurem sotsiaalkapitali hulk. Seega tundub haridustase olulise sotsiaalmajandusliku karakteristikuna, mis on seotud indiviidi sotsiaalkapitali hulgaga. Sellele vaatamata pole haridusel sotsiaalkapitalile üksnes positiivne mõju, kuna haridus võib mõjuda sotsiaalkapitalile ka vastupidiselt. Tuleb välja, et haridus võib ka omavahelist koostööd raskendada, kuna inividid võivad muutuda liiga enda huve tähtsustavaks (Parts 2006b: 61-62). Seega esineb siin vastuolu Halmani ja Luijkxi väitele.

Tabelis 2 välja toodud allikas optimism on mitmetahuline ja koosneb neljast peamisest komponendist (Uslaner 2003: 84): arvamusest, et tulevik on parem kui minevik; uskumusest, et keskkonda on võimalik selle paremaks muutmise nimel kontrollida; isikliku heaolu tajumisest ja toetavast kogukonnast. Lisaks toob Uslaner (2003: 84 – 85) välja, et optimistid usaldavad tõenäolisemalt enam võõraid ning et majandusliku ebavõrdsuse korral on optimism tuleviku suhtes vähem oluline. Seega on optimistlikumad inimesed enam usaldavamad. Optimism on omakorda seotud nii hariduse kui sissetulekuga ja arvatakse, et sissetuleku kasv võib optimismi suurendades kasvatada ka sotsiaalkapitali kogust.

Indiviidi kultuur, traditsioonid ja religioossed uskumused on samuti üheks sotsiaalkapitali allikaks. Nii, nagu haridus on tihedasti seotud perekonnaga, on seda ka kultuur, religioon ja traditsioonid, sest ka neid mõjutab perekond. Arvatakse, et religioon soodustab sotsiaalkapitali esilekerkimist ja säilitamist nii indiviidi kui ka ühiskonna tasandil (Halman, Luijkx 2006: 73).

Lisaks indiviidi sotsiaalmajanduslikele karakteristikutele ja optimismile mõjutab sotsiaalkapitali mobiilsus. Sotsiaalne mobiilsus on seotud võimalusega tõusta hierarhias

kõrgemale tasemele, kuid kui indiviid soovib kõrgemale tasemele saada ja seega pääseda paremate ressursside juurde, tuleb tal vabaneda või pääseda välja algsest suhete ringist. Seeläbi kaotab ta aga ka varem olemas olnud ressursid ja rikub valitsenud ühtekuuluvustunde. (Lin 2001: 140) Füüsilise mobiilsuse all vaadeldakse pikaajalist ühes ja samas kohas elamist ning migratsiooni. Kui ühes kohas elatakse kaua, siis koguneb ka rohkem sotsiaalkapitali. Pidevalt elukohta vahetades katkestatakse ka sotsiaalseid suhteid ning seeläbi väheneb sotsiaalkapitali hulk. Juhul, kui osa suhteid püsima jääb, siis nende alleshoidmine võib olla füüsilise vahemaa tõttu raskendatud ja nende kasulikkus väheneda.

Füüsiline kaugus on samuti sotsiaalkapitali kujunemisel oluline. Vahemaa raskendab omavahelist läbikäimist. Füüsiline distants mõjutab seega suhtlemise sügavust, sagedust ja ühist lahendamist vajavate probleemide olemasolu (Parts 2006b: 65). Sageli suhtlevad invidiidid tihedamalt nendega, kes on lähedal, sest nendega puututakse tõenäolisemalt kokku. Näiteks on naabrite või töökaaslastega kaasnevate ühiste probleemide ilmumine ja seejärel nende lahendamine õigupoolest möödapääsmatu.

Inimese usalduse taset mõjutab hiljutine negatiivne kogemus. Halman ja Luijkx (2006: 74) toovad välja, et negatiivne kogemus ei vii mitte ainult pettumuse ja rahulolematuseni, vaid ka usaldamatuse ning sotsiaalsest suhtlusest tagasitõmbumiseni. Ühiskonna eduka toimimise korral eeldatakse kõrgemat sotsiaalkapitali taset, sest inimesed on rahulolevad, kuid teiste halva käitumisega silmitsi seistes kapitali tase langeb. Seega nõrgendab väiksem usalduse tase sotsiaalkapitali (Adler, Kwon 2002: 24). Usaldus põhineb siin isiklikul kogemusel. Kui indiviid on kogunud midagi negatiivset, siis usaldab ta vähem teisi ja rohkem iseennast.

Üheks sotsiaalkapitali mikrotasandi allikaks peetakse ka endasarnaste usaldamist. Põhjus peitub selles, et sarnased inimesed leiavad kergemini ühise keele. Indiviidide sarnasus võib avalduda nii läbi ühiste huvide, sama sotsiaalse staatuse, elustiili, religioossete tõekspidamiste kui ka vastastikuse sümpaatia. Need tegurid kergendavad omavahelist suhtlemist ja seega ollakse ka nõus omavahel ressursse jagama. Uuringud on näidanud, et sotsiaalne koostoimimine leiab pigem aset sarnaste või veidi erinevate sotsiaalsete positsioonidega inimeste vahel. (Lin 2001: 39) Seega on ka endasarnaste

usaldamine seotud indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikutega. Sarnasus on sotsiaalsete suhete tekkimise eelduseks ja kui inimesed suudavad neid ära kasutada, on neil võimalik tagada juurdepääs uutele ressurssidele.

Indiviidi kognitiivsed võimed tähendavad seda, kuidas ta millestki aru saab ja tegutseb. Need võimed hõlmavad õppimist, meeldejätmist, probleemide lahendamist ja tähelepanemist (Michelon 2012). Indiviidi sotsiaalmajanduslikest karakteristikutest kuulub siia alla haridus, sest see mõjutab inimeste arusaamist, suhtlemist ja avatust. Kognitiivsed oskused on seotud indiviidi majanduslike eelistuste ja strateegilise käitumisega. Seega võib järeldada, et neist sõltuvad ka indiviidi loodavad suhted, vabatahtlikesse organisatsioonidesse kuulumine ja sotsiaalmajanduslik staatus.

Palju on diskuteeritud ka üldise usalduse ja osalemisaktiivsuse seotuse üle. Fukuyama (2000: 13) toob välja, et üldine usalduse ja osalemisaktiivsuse näitajad on omavahel seotud. Ta põhjendab seda indiviidide omavahelise suhtluse abil: kui inividid suhtlevad omavahel pikema aja jooksul, saavad nad endale hea maine aususe ja usaldusvääruse eest, mis on edaspidiseks suhtluseks vajalik. Seega mida usaldavamad ollakse, seda enam suheldakse. Sellele vaatamata pole üldise usalduse ja osalemisaktiivsuse küsimuse juures ühist seisukohta leitud, kuna empiirilised tõendid on usalduse ja osaluse vastastikuse põhjusliku seose kohta vasturääkivad (Parts 2006b: 59).

Sotsiaalkapitali mikrotasandi allikate üldistamiseks indiviidi tasandil võib öelda, et peamist mõju avaldavad perekond ja kogukond, sest mõjutegurid kujunevad ja juurduvad just nende määratud keskkonnas (Parts 2006b: 65). Perekonna roll on anda edasi varem kujunenud normid ja väärtushinnangud. Kokkuvõtvalt võib öelda, et mikrotasandi allikaid on kahte liiki: ühed suurendavad sotsiaalkapitali kogust ning teised vähendavad. Füüsiline distants, migratsioon ja hiljutine isiklik negatiivne kogemus avaldavad sotsiaalkapitalile pigem negatiivset mõju, sest nad tingivad selle vähenemist. Indiviidi sotsiaalmajanduslikest karakteristikutest mõjutavad indiviidi sotsiaalkapitali kogust kõige enam haridustase ja sissetulek.

1.3. Ülevaade varasematest empiirilistest uuringutest

Nagu eespool märgitud, mõjutavad mõned sotsiaalmajanduslikud karakteristikud üldist usaldust ja osalemisaktiivsust. Mikrotasandil on sotsiaalkapitali ka varem empiiriliselt uuritud. Indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikute mõju sotsiaalkapitalile ja nende vahelise seose empiirilistest uuringutest annab ülevaate tabel 3. Lisaks seose ja mõju uurimisele on püütud välja selgitada, milliste riikide elanikel ja mis põhjustel on enam sotsiaalkapitali.

Euroopa riikide põhjal läbi viidud analüüsi käigus tuli välja, et inimeste vaheline usaldus on kõrgeim Skandinaavia maades (Halman, Luijkx 2006: 78; Van Oorschot *et al* 2006: 160). Oorschot *et al* (2006: 161) toovad välja, et keskmisest kõrgem usaldusväärseuse tase on peamiselt seotud nende riikide rikkuse ja domineeriva protestantistliku kultuuriga, samal ajal kui nende suuremad kulutused heolule kahandavad nende usaldusväärset. Kõige vähem usaldavamad on Kreeka, Poola, Ungari, Sloveenia ja Tšehhi elanikud. Usaldus institutsioonide vastu on kõrgeim Skandinaavia maades ja Šveitsis ning madalaim Poolas, Sloveenias, Tšehhis ja Portugalis. Sotsiaalne aktiivsus on olulisim Norra, Rootsi, Taani ja Portugali elanikele, kuid vähem oluline Ungaris, Itaalias ja Poolas. (Halman, Luijkx 2006: 78) Knack ja Keefer (1997: 1251) toovad välja, et usaldus ja normid on tugevamad selliste rahvuste seas, kus sissetulekud on kõrgemad ja võrdsemad ning kus ollakse paremini haritud ja etniliselt homogeensem.

Indiviidi elukohamaa või piirkonna karakteristikud avaldavad mõju indiviidi stiimulile, mis määrab, kas osaleda sotsiaalsetes gruppides või mitte. Uuringust tuli välja, et need eurooplased, kes ei ela Vahemere piirkonnas (Kreeka, Itaalia, Hispaania, Portugal), on suurema tõenäosusega mõne grupi liikmed. Tulemust põhjendatakse sellega, et sotsiaalkapital ja kodanikuühiskond on Lõuna-Euroopa maades vähemarenenud. (Christoforou 2005: 15)

Tabel 3. Varasemad empiirilised uuringud sotsiaalkapitali allikate kohta

Sotsiaalkapitali näitajad	Indiviidi tasandi karakteristikud	Olulisemad tulemused	Andmete päritolu	Autor
Inimeste vaheline usaldus, usaldus institutsioonidesse, vastajate enda usaldusväärsus, kaasatus sotsiaalsetes võrgustikes	Religioossus, vanus, haridus, sugu, eluga rahulolu, individualism, moraalsus, poliitiline vaade	Kõrgemalt haritud inimesed usaldavad enam institutsioone. Sotsiaalselt aktiivsed inimesed on kõrgemalt haritud ja nooremad. Sotsiaalne aktiivsus on oluline religioossetele inimestele	Euroopa Sotsiaaluuring (2002)	Halman, Luijkx (2006)
Vabatahtlikes organisatsioonides osalemine, sotsiaalsus, üldine usaldus, usaldus institutsioonidesse, usaldusväärsus, poliitiline kaasatus	Sugu, vanus, leibkonna sissetulek, haridustase, staatus tööturul, religioossus, poliitiline kuuluvus	Naised on usaldusväärsemad, kuid usaldavad teisi vähem. Töötavad inimesed on töötutega võrreldes poliitiliselt aktiivsemad. Sotsiaalkapitali tase on kõrgem vanematel, kõrgemalt haritud, kõrgema sissetuleku ja parema töökohaga eurooplastel.	Euroopa väärtushinnangute uuring (1999 – 2000)	Oorschot, Arts, Gelissen (2006)
Normid, usaldus institutsioonidesse, formaalsed võrgustikud, mitteformaalsed võrgustikud, üldine usaldus	Vanus, sugu, perekonnaseis, laste arv, linna suurus, haridus, staatus tööturul, sissetulek, religioossus	Vanusel on positiivne mõju normidele, kuid negatiivne mõju mitteformaalsetele võrgustikele. Abielus inimestel on oluliselt vähem mitteformaalseid võrgustikke.	Maailma väärtuste uuring (1999 – 2002)	Kaasa, Parts (2008)
Gruppi kuuluvus	Haridus, vanus, sissetulek, staatus tööturul, sugu, perekonnaseis (lisaks agregeeritud sotsiaal-majanduslikud ja –poliitilised faktorid)	Kõige kõrgema haridustasemega inimesed ja mehed on tõenäolisemalt gruppide liikmed. Sissetuleku kasvades liikmeks olemise tõenäosus kasvab.	Euroopa Ühenduse leibkondade paneeluuring (1999)	Christoforou (2011)

Allikas: (Halman, Luijkx 2006; Oorschot, Arts, Gelissen 2006; Kaasa, Parts 2008; Christoforou 2011 põhjal); autori koostatud.

Tabelist 3 on näha, et valdavalt uuritakse indiviidi tasandi karakteristikutest vanust, sugu, haridust, sissetulekut, perekonnaseisu ja staatust tööturul. Van Oorschot *et al* (2006: 163) tõstavad esile naiste suuremat usaldusväärust, kuid samas märgivad nad, et naised usaldavad teisi vähem. Uurijad ei ole aga veel päris kindlad, millest see erinevus tuleneda võib. Tuginedes eelnevalt mainitud autorite uurimusele ning võrreldes töötavaid ja mittetöötavaid inimesi, saab välja tuua, et Euroopas on pensionilejääjad vabatahtlikes organisatsioonides vähem aktiivsed, nad usaldavad vähem kaaslasid, kuid mõne võrra rohkem usaldatakse näiteks riiklike institutsioonide. Nooremad inimesed, näiteks tudengid on vähem usaldusväärsemad, perekonnale orienteeritud ja tegelevad vähem poliitikaga, kuid nad usaldavad enam institutsioone ja teisi inimesi, samuti osaletakse vabatahtlikes organisatsioonides. Kui võrrelda koduperenaiste kohta käivaid tulemusi tööl käijate omadega, on sellised naised rohkem perekonnale orienteeritud, vähem seotud poliitika ja vabatahtlike organisatsioonidega. Varasemast uurimusest on välja tulnud, et sõltumata inimese usulisest kuuluvusest on neil, kes käivad sagedamini kirikus, rohkem sotsiaalkapitali (Van Oorschot *et al* 2006: 163). Kokkuvõtvalt on tööga hõivatud poliitiliselt enam seotud, vähem usaldatakse institutsioone, kuid rohkem teisi inimesi.

Christoforou (2011: 710 – 712) uurimusest, mis analüüsis Euroopa riike, tuleb välja, et võrreldes nendega, kellel on madalam kui keskharidus, suurendab kõrgeim kolmanda taseme haridus (magister või veel kõrgem) gruppi kuuluvuse tõenäosust 2,5 korda ning keskhariduse olemasolu suurendab gruppi kuuluvuse tõenäosust 1,8 korda. Samas uurimuses leiti, et sissetuleku suurenedes kasvab liikmeks olemise tõenäosus 1,2 korda. Lisaks tuleneb, et töötuks jäämine mõjutab tööst enam ajendit olla grupi liige. Töötul olles väheneb gruppi kuulumise tõenäosus 40%. Tulemust seletatakse töötul sissetuleku puudumisega või sellega, et oma aega kasutatakse töö otsimiseks. Nagu mitmes varasemas uuringuski, on Christoforou (2011: 712) uurimuse põhjal gruppi kuuluvuse tõenäosus on meestel 40% kõrgem kui naistel, sest mehed osalevad tõenäolisemalt sotsiaalsete organisatsioonide ja gruppide töös.

Kokkuvõtvalt võib välja tuua, et kõrgem sotsiaalkapitali tase on kõrgema hariduse, sissetuleku ja parema töökohaga inimestel. Töötud on väiksema tõenäosusega grupi liikmed kui need, kes töötavad. Kõrgemalt haritud ja nooremagepoolsed inimesed on

sotsiaalselt aktiivsemad, osalevad enam vabatahtlike organisatsioonide töös, kuid vanemaid inimesi peetakse koostööalimateks ja usaldusväärsemateks. Varasemate uuringute põhjal on meestel naistest enam sotsiaalkapitali, sest nad on tõenäolisemalt gruppide liikmed ning samuti usaldavad mehed naistest teisi enam.

2. INDIVIIDI SOTSIAALMAJANDUSLIKU STAATUSE JA SOTSIAALKAPITALI SEOSE ANALÜÜS PÕHJAMAADE JA ENDISTE NÕUKOGUDE LIIDU RIIKIDE NÄITEL

2.1. Andmed ja meetodika

Sotsiaalkapitali riigisisese analüüsi korral kasutatakse mikroandmeid. Paljud varasemad uurimused, mis on käsitlenud sotsiaalkapitali, on kasutanud küsitluse „World Values Survey“ (WVS) andmeid. Bakalaureusetöö empiiriline osa tugineb aga Euroopa Sotsiaaluuringu (European Social Survey ehk ESS) käigus kogutud andmetele. Esiteks seetõttu, kuna analüüsi on kaasatud vaid Euroopa riigid ja seega piisab Euroopas läbiviidud uuringust, ning teiseks pole WVSist kõik analüüsitavad Euroopa riigid osa võtnud. Samuti on Euroopa Sotsiaaluuringust kättesaadavad värskemad andmed.

ESS on akadeemiliselt korraldatud sotsiaalne uurimus kaardistamiseks ja seletamiseks muutuvate institutsioonide seost mitmekülgsede populatsiooni hoiakute, uskumuste ja käitumismustritega Euroopas (Home... 2014). ESS rajati 2001. aastal ning praegu on lõppemas uuringu kuuenda vooru andmete analüüsimine. Alates 2001. aastast on Euroopa Sotsiaaluuring kaardistanud pikaajalised muutused Euroopa poliitilise, moraalse ja sotsiaalse kliima suhtumises ning käitumises. Kogutud info paljastab intrigeerivaid erinevusi ja sarnasusi enam kui kolmekümne Euroopa riigi kohta. Veelgi enam, tegemist on esimese sotsiaalteadusliku projektiga, mis on võitnud Euroopas maineka Descartes'i auhinna. (Funding 2014)

Uuringutes on peamiste sotsiaalkapital näitajatena kasutatud küsimusi, mis puudutavad üldist usaldust, sõprade ja perega läbikäimist ning vabatahtlikes organisatsioonides osalemist (Van Oorschot *et al* 2006). Euroopa Sotsiaaluuringu andmetest on leitavad sotsiaalkapitali mikrotasandi andmed näiteks võrgustikes osalemise, inimeste ja

institutsioonide usalduse kohta, andmebaasis on info ka vastanute sotsiaalmajanduslike karakteristikutest. ESSi andmed kogutakse iga kahe aasta järel ning praegusel hetkel on andmebaasis olemas isegi mõnede riikide kohta käivad viimase voo (2012. aasta) andmed.

Bakalaureusetöös on andmete seisukohalt vaatluse alla võetud uuringu kolmas, neljas, viies ja kuues voor, mis toimusid vastavat 2006., 2008., 2010. ja 2012. aastal. Andmete kättesaadavuse alusel on analüüsitavateks riikideks valitud Põhjamaad ja varem Nõukogude Liidu koosseisu kuulunud riigid. Analüüsi kaasatavatest riikidest ja nende uuringus osaletud voorudest annab ülevaate tabel 4. Olgugi et mõned riigid pole kõikidest küsitlusvoorudest osa võtnud, leiab töö autor, et ka vaatamata puudulikele andmetele on nad otstarbekas analüüsi kaasata, sest nende riikide näol on tegemist Eesti naaberriikidega ning autori arvates oleks mõistlik naaberriike omavahel võrrelda.

Tabel 4. Analüüsi kaasatud riigid ja valimi suurus

Riik	III voor	IV voor	V voor	VI voor
Eesti	1517	1661	1793	2380
Leedu	–	2002	1677	2109
Läti	1960	1980	–	–
Norra	1750	1549	1548	1624
Rootsi	1927	1830	1497	1847
Soome	1896	2195	1878	2197
Taani	1505	1610	1576	1650
Ukraina	2002	1845	1931	2178

Allikas: (Euroopa Sotsiaaluuring); autori koostatud.

Analüüsi läbiviimiseks on andmebaasist valitud järgmised sotsiaalkapitali näitajad:

- üldise usalduse määr;
- erinevate institutsioonide usaldamine;
- vabatahtlikes organisatsioonides osalemine;
- kuulumine parteisse, ametiühingusse;
- religioon;

- läbikäimine pere, sugulaste ja kolleegidega;
- osavõtt seltskondlikest üritustest ja kohtumistest.

Indiviidi sotsiaalmajanduslikest karakteristikutest on vaatluse all:

- netosissetulek,
- kõrgeim haridustase,
- vanus,
- sugu.

Sotsiaalkapitali näitajate hindamiseks on ESSist valitud mitmeid küsimusi. Sotsiaalkapitali on võimalik mõõta üldise usalduse näitajaga, mis on suuresti tekkivate suhete aluseks. Mikrotasandil saab sotsiaalkapitali hinnata üldise usalduse määraga rahvastikust (Bjørnskov, Svendsen 2003: 18). See näitaja saadakse, kui vastatakse küsimusele, kas Teie arvates võib üldiselt inimesi usaldada. Sotsiaalkapitali komponendiks oleva üldise usalduse kohta on andmebaasis igas voorus olemas üks ja sama kindel küsimus. Üldise usalduse määra mõõdab andmebaasis küsimus, kas üldiselt hinnates võib Teie arvates enamikku inimesi usaldada. Usaldusega on seotud ka küsimus, kas enamus inimesi püüaks Teid võimaluse korral ära kasutada või käituskid nad pigem ausalt. Mõlema küsimuse vastused palutakse anda skaalal 0—10, kus 0 tähendab, et ei saa usaldada ning 10, et enamikku inimesi võib usaldada. (European... 2014) Lisaks üldise usalduse näitajale on andmebaasist analüüsi kaasatud küsimused, mis puudutavad usaldust riigi parlamenti, õigussüsteemi, politseisse, poliitikutesse, poliitilistesse parteidesse, Euroopa Parlamenti ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni.

Võrgustike näitaja tuleneb indiviidi osalemisaktiivsusest. Tihti kasutatakse selle mõõtmiseks Putnami instrumenti, mis kujutab endast vabatahtlike organisatsioonide tiheduse mõõtmist ühiskonnas (Paldam 2000: 8). Lihtsamalt öeldes seisneb instrumendi idee organisatsioonidesse kuuluvate inimeste arvu leidmisel. Oluline on teada saada, mitmesse organisatsiooni inimene kuulub. Vabatahtlikes organisatsioonides osalemise kohta on kõige paremini andmed kättesaadavad I ja VI vooru küsimustest, kuid kuna I vooru vastuseid analüüsis ei kaasatud, kasutab töö autor seose määramiseks teistsugust lähenemist. Teise komponendi, võrgustikes osalemise kohta, saab kasutada kaudseid küsimusi, mis peaksid siiski viitama inimeste osalemisaktiivsusele. Seega tuleb vabatahtlikkuse näitajast ülevaate andmiseks kasutada erinevaid küsimusi. Kolmandast

ja kuuendast voorust sobib küsimus, kus uuriti, kui tihti ollakse lähima 12 kuu jooksul olnud seotud tööga vabatahtlikus või heategevuslikus organisatsioonis. Vabatahtliku tegevuse kohta on info olemas ka neljanda vooru küsimuste hulgas, kus sooviti teada, kas inimene on viimase kuu jooksul teinud palgalist või vabatahtlikku tööd. Kuna ka „Kodanikuhariduse ja vabatahtliku tegevuse analüüs Euroopa Sotsiaaluuringu põhjal“ (2012) koostajad on oma töös tuginenud vabatahtliku määramisel samale küsimusele, siis kasutab ka töö autor sama küsimust vabatahtliku tegevuse kohta info saamiseks. Seal defineeritakse vabatahtlikku tegevust ilma tasu saamata oma aja, energia või oskuste pakkumist vabast tahtest (Kodaniku...2013). Lisaks on vaatluse alla võetud ka ametiühingu ja partei liikmelisus ning usuline kuuluvus, sest indiviidil on ise võimalus liikmelisuse üle otsustada.

Teistega suhtlemise kohta saab infot ka küsimusest, kui tihti kohtutakse/veedetakse aega sõprade, sugulaste või kolleegidega ning kui sageli võetakse eakaaslastega võrreldes osa seltskondlikest üritustest või kohtumistest. Netosissetulekut puudutavale küsimusele vastamiseks tuli vastajal kokku liita kõik oma sissetulekuallikad, kaasa arvatud nii ametlik kui mitteametlik palk, pension ja mitmesugused toetusrahad. Indiviid pidi määrama vahemiku, kuhu tema kuine netosissetulek kõige tõenäolisemalt kuulub. Nii, nagu oli erinevate vahemikega määratud netosissetulek, sõltus ka küsimustikus olnud haridustaseme näitaja riigisisese korraldusest. Kõrgeima haridustaseme analüüsiks on ESS andmebaasis järgnev küsimus: milline on Teie kõige kõrgem omandatud haridustase? (European... 2014). Iga uuringus osaleja kohta on andmebaasis olemas ka tema sugu ja vanus.

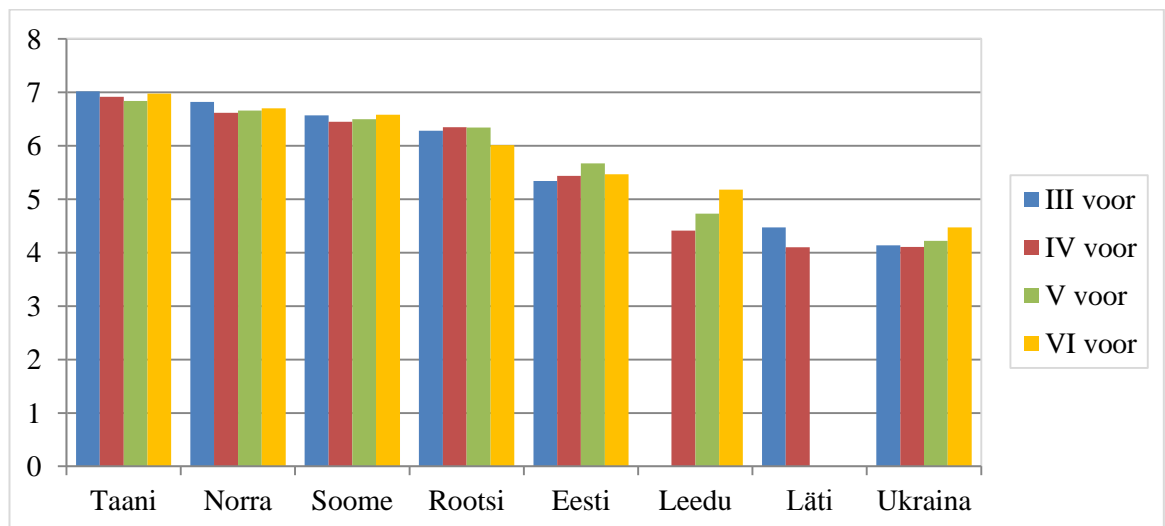
Järgnevates alapunktides kasutatakse sotsiaalkapitali näitajate analüüsimiseks nii lihtsalt järjestamist kui ka faktoranalüüsi, mis on sotsiaalkapitali puhul enim kasutatavaks analüüsimeetodiks. Faktoranalüüsi abil on võimalik vähendada tunnuste arvu ning seeläbi muuta andmed tihedamaks ja leida tunnustevaheliste seoste struktuur ehk klassifitseerida tunnuseid (Electronic 2013). Järjestamine tugineb andmetele, mis on pärit Euroopa Sotsiaaluuringu III – VI voorust, et saada teada, kas sotsiaalkapitali tase on aja jooksul muutunud ning analüüsi valitud riikides erineb. Faktoranalüüs tugineb vaid IV vooru andmetele, sest teistes voorudes polnud kõik analüüsi valitud riigid osalenud. Pärast tunnuste koondamist faktoritesse uuritakse korrelatsioon- ja

regressioonanalüüsiga, kas sotsiaalkapitali faktorite ja indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikute vahel esineb seos.

2.2. Sotsiaalkapitali näitajate tase

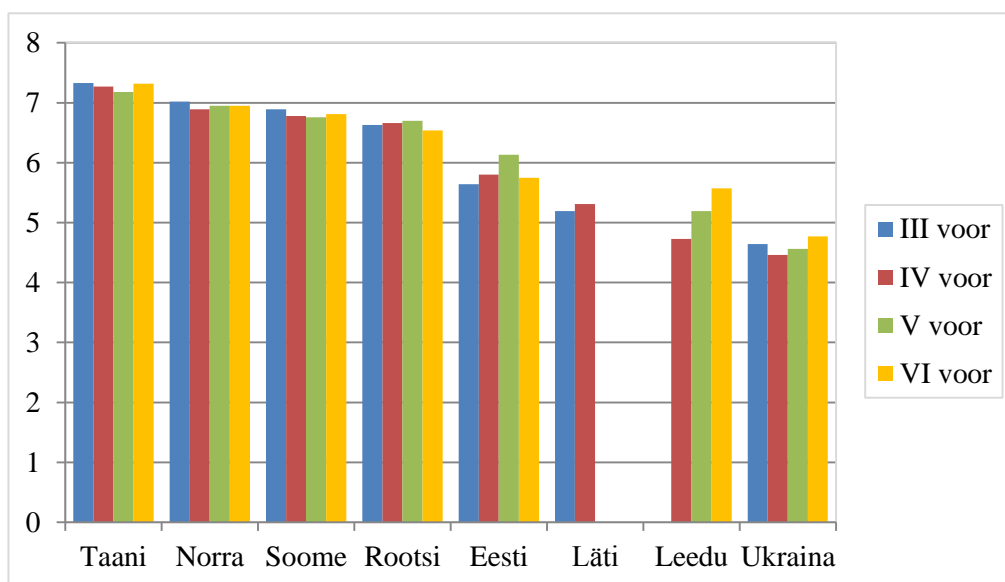
Käesolevas peatükis antakse lühiülevaade olulisematest sotsiaalkapitali näitajatest analüüsi kaasatud riikides ning leitud väärtuste alusel püüab autor riike järjestada ning anda ülevaate, kuidas leitud väärtused on aja jooksul muutunud. Riigi kohta käiv näitaja leitakse iga küsitlusvooru andmete põhjal eraldi, kuid kuna sõltuvalt uuringu läbiviimise aastast on uuringu üks osa olnud alati erineva teemaga, ei leidu kõikides uuringuvoorudes alati vajalikke küsimusi, samuti pole kõik riigid alati uuringust osa võtnud.

Inimeste usaldamise koondnäitaja saamiseks on leitud iga riigi keskmine vastus küsimustele, kas üldiselt hinnates võib Teie arvates enamikku inimesi usaldada ning mida Te arvate, kas enamus inimesi püüaks Teid võimaluse korral ära kasutada või käituksid nad pigem ausalt (European... 2014). Nelja analüüsi kaasatud vooru usalduse küsimusest annavad ülevaate joonis 2 ja 3.

Joonis 2. Küsimuse kas üldiselt hinnates võib Teie arvates enamikku inimesi usaldada vastused Euroopa Sotsiaaluuringu III-VI vooru andmete põhjal Põhjamaades ja endistes Nõukogude Liidu riikides, skaalal 0-10 (autori arvutused).

Joonis 2 põhjal on näha, et nelja küsitlusevooru kokkuvõttel inimesed kõige usaldavamad Taanis, kus näitaja on pea kõigi küsitlusvoorude põhjal 7 palli, ning kõige vähem usaldavamad Ukrainas, kus näitaja on ligikaudu 4 palli. Eestis on keskmise usaldatavuse näitaja kogu vaadeldava perioodi vältel ligikaudu 5,5 palli ning paigutub riikide elanike järjestuses viiendale kohale. Eestis on üldise usalduse kõrgeim väärtus olnud 2010. aastal (V voor). Kõigil neljal analüüsi valitud Põhjamaal on keskmine usaldatavuse näitaja kõrgem kui 6 palli, endiste Nõukogude Liidu elanike vastav näitaja jääb vahemikku 4 – 5,5. Näitaja väärtus pole aga aja jooksul eriliselt muutunud. Ainus suurem muutus on toimunud Leedu näitaja väärtuses, kus IV vooru andmete põhjal on väärtus suurem kui 4. Kuna kõrgema usalduse tasemega seostatakse ka kõrgemat sotsiaalkapitali taset, võib väita, et Põhjamaade riikidel on enam sotsiaalkapitali.

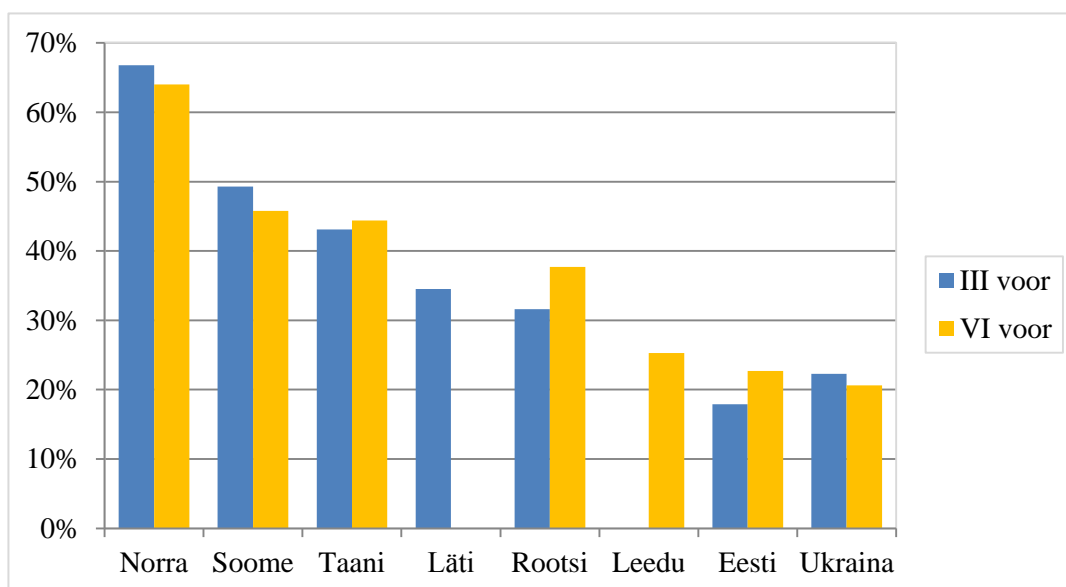

Joonis 3. Küsimuse mida Te arvate, kas enamus inimesi püüaks Teid võimaluse korral ära kasutada või käituksid nad pigem ausalt vastused Euroopa Sotsiaaluuringu III-VI vooru andmete põhjal Põhjamaades ja endistes Nõukogude Liidu riikides, skaalal 0-10 (autori arvutused).

Ka joonisel 3 esitatud küsimuse vastuste põhjal on näha, et Taani vastajad eeldavad enamasti inimeste ausat käitumist. Kõikide Põhjamaade skoorid on üle 6,5 palli ning varem Nõukogude Liidu koosseisu kuulunud riigid (v.a Eesti) jäävad peamiselt 4,5 ja 5

palli lähedale. Sellegi joonise põhjal võib eeldada, et näitaja väärtus on püsinud küsitlusvoorude lõikes pea muutumatuna.

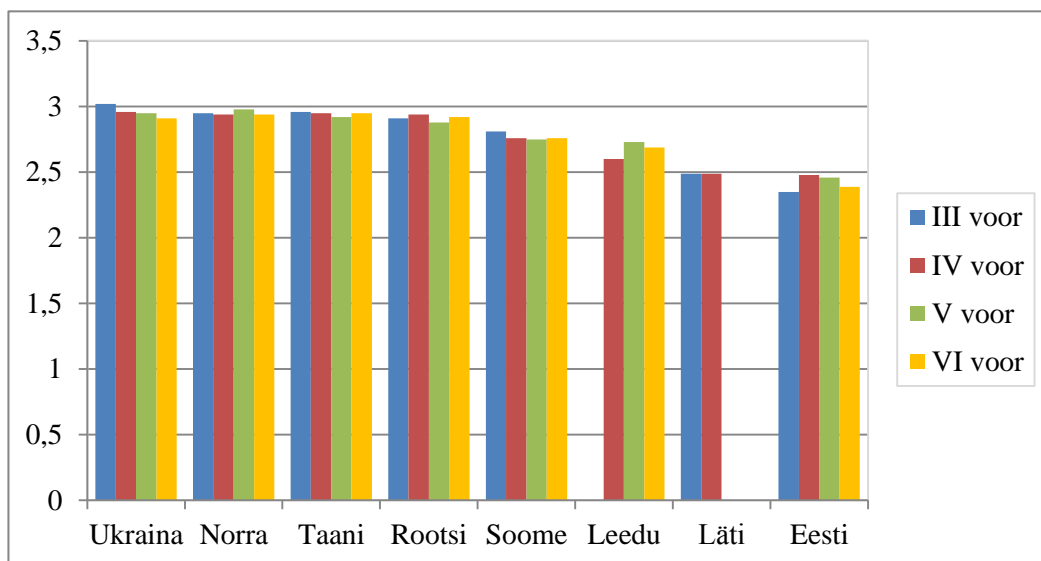
Indiviidide vabatahtlikes organisatsioonides osalemise aktiivsust saab kõige paremini uurida vaid III ja VI vooru küsimuse põhjal, sest seal küsiti, kui tihti viimase 12 kuu jooksul on osaletud vabatahtliku või heategevusliku organisatsiooni töös. Joonisel 4 on välja toodud nende vastajate osa, kes pole viimase 12 kuu jooksul selliste organisatsioonide töös osalenud.

Joonis 4. Inimeste osakaal, kes on viimase 12 kuu jooksul osalenud vabatahtlike või heategevuslike organisatsioonide töös Euroopa Sotsiaaluuringu III ja VI vooru andmete põhjal Põhjamaades ja endistes Nõukogude Liidu riikides, % (autori arvutused).

Andmete puudulikkuse tõttu pole eelnevalt toodud joonisel Leedu III vooru ja Läti VI vooru andmeid. Põhjamaades on nende inimeste osa suurem, kes viimase 12 kuu jooksul on vabatahtlike või heategevuslike organisatsioonide töös osalenud, kui endistes Nõukogude Liidu riikides. Analüüsitud näitaja on kõikides riikides püsinud enam-vähem sama taseme juures, märkimisväärne osalemise kasv on olnud vaid Rootsis. Norras ja Soomes on VI vooru andmete põhjal näitaja aga langenud. Eestis ja Ukrainas püsib näitaja 20% lähedal. Kuna osalemist vabatahtlike organisatsioonide töös

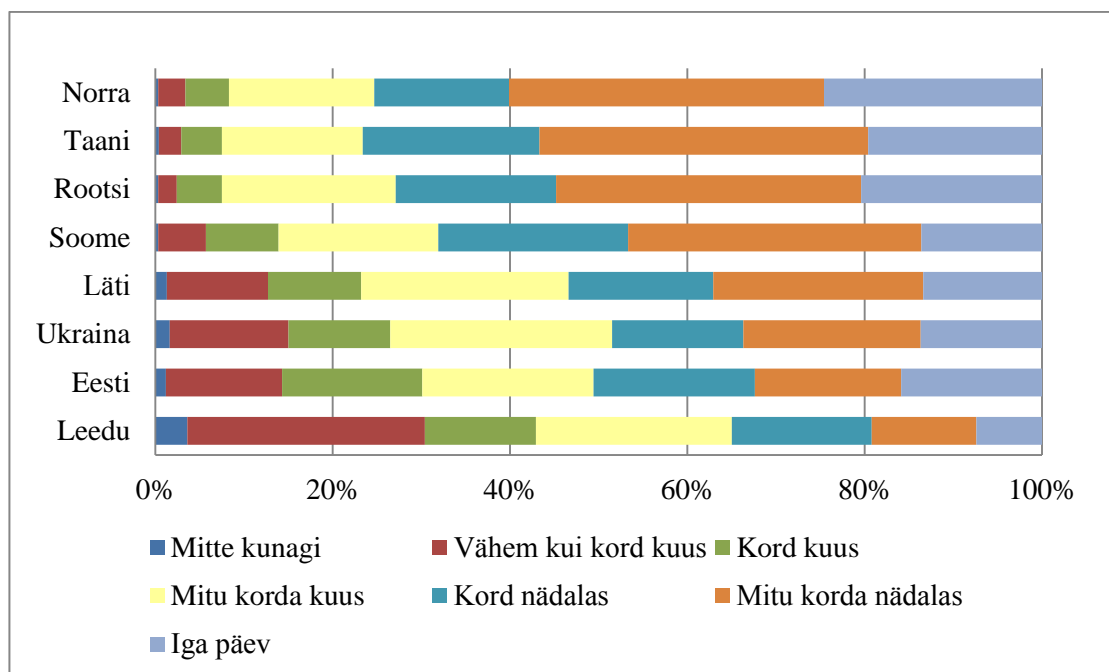
seostatakse samuti suurema sotsiaalkapitali tasemega, tuleb siinkohal tõdeda, et Põhjamaade elanikel on enam sotsiaalkapitali.

Joonis 5. Küsimuse kui sageli võetakse eakaaslastega võrreldes osa seltskondlikest üritustest või kohtumistest vastused Euroopa Sotsiaaluuringu III-VI vooru andmete põhjal Põhjamaades ja endistes Nõukogude Liidu riikides, skaalal 0–10 (autori arvutused).

Jooniselt 5 on näha, et parimal kohal on antud küsimuse vastuste põhjal Ukraina, talle järgnevad Põhjamaad ning seejärel Leedu, Läti ja Eesti. Esimese nelja riigi näitaja väärtus on kolme lähedal, mis tähendab, et eakaaslastega võrreldes võetakse umbes sama sagedasti osa seltskondlikest üritustest. Leedu, Läti ja Eesti korral on vastajate seas palju selliseid, kes osalevad seltskondlikel kohtumistel vähem kui teised samaealised. Joonise 5 põhjal tuleb samuti tõdeda, et küsitlusvoorude tulemused püsivad ajas peaaegu muutumatutena.

Võrgustikke kirjeldavate näitajatest ülevaate andmiseks on valitud lisaks eelnevale küsimus, kui sagedasti suheldakse/kohtutakse/veedetakse aega sõprade, sugulaste ja kolleegidega. Küsimusele vastamisel tuli anda vastus, kas nendega üldse ei suhelda, suheldakse vähem kui kord kuus, kord kuus, mitu korda kuus, kord nädalas, mitu korda nädalas või suheldakse igapäevaselt. Vastuste analüüs (vt joonis 6) põhineb IV vooru andmetel, sest siis on kättesaadavad kõikide vajalike riikide andmed.

Joonis 6. Sõprade, sugulaste ja kolleegidega kohtumine Euroopa Sotsiaaluuringu IV vooru andmete põhjal Põhjamaades ja endistes Nõukogude Liidu riikides, % (autori arvutused).

Sõprade, sugulaste ja kolleegidega kohtumise sagedus näitab mitteformaalsete suhete tihedust. Mida tihedamalt kontaktis ollakse, seda enam peaks inimene suhetest kasu saama ja seega peaks olema ka suurem kogus sotsiaalkapitali. Kui proovida joonise 6 põhjal järjestada riike selle alusel, kelle igapäevase suhtluse ja mitu korda nädalas suhtlemise summa on suurem, suheldakse/kohtutakse omavahel kõige sagedamini Norras, kus see summa umbes 60%. Norrale järgnevad teised Põhjamaad. Kaheksa riigi seas on omavaheline läbikäimine kõige harvem Leedus (umbes 19%) ning Eesti (ligikaudu 32%) asub eelviimasel positsioonil.

Kuigi lühiülevaatesse olid kaasatud vaid mõned küsimused, tuli välja, et varem Nõukogude Liidu koosseisu kuulunud riikide elanikud on vähem usaldavamad, kohtuvad harvem sugulaste, kolleegidega ja sõpradega. Seega on Põhjamaade elanikel rohkem sotsiaalkapitali. Kõige kehvem seis on Ukrainas (v.a seltskondlikes üritustest osavõtt). Enim on sotsiaalkapitali Taani ja Norra elanikel. Põhjamaade sotsiaalkapitali suurema koguse põhjuseks võib tuua arenenuma ühiskonna, tegemist on heaoluühiskonnaga ning asjaolu, et nendes riikides on demokraatial pikem ajalugu.

Kuna tuli välja, et aastate lõikes pole suuri muutusi olnud, võib järeldada, et sotsiaalkapital on ajas suhteliselt püsiv. Seega toimub edasine analüüs Euroopa Sotsiaaluuringu IV vooru andmetega. Järgnevalt püütakse välja selgitada, kas seosed sotsiaalkapitali ja indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikute vahel on erineva sotsiaalkapitali tasemega riikides ühesugused või mitte.

2.3. Sotsiaalkapitali ja indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikute seose analüüs

Indiviidi sotsiaalmajanduslik staatus sõltub mitmesugustest erinevatest karakteristikutest: sugu, vanus, haridus, sissetulek. Käesoleva alapunkti eesmärk on välja selgitada, kas eelnevalt mainitud karakteristikud on seotud indiviidi sotsiaalkapitaliga. Sotsiaalkapitali näitajate faktoritesse koondamine tugineb Euroopa Sotsiaaluuringu IV vooru andmetele, kuna vaid selles voorus olid kättesaadavad kõikide vajalike riikide andmed. Faktoranalüüsi kasutamine on õigustatud, sest Kaiser-Meyer-Olkini statistiku väärtus on 0,868. Faktoranalüüsi valitud küsimustest annab ülevaate lisa 1. Pööratud komponentide maatriksis on näidatud need näitajad, mille kirjeldatuse määra absoluutväärtus on suurem kui 0,4. Sotsiaalkapitali näitajate faktoranalüüsi tulemused on koondatud tabelisse 5. Saadud kolm faktorit kirjeldavad esialgsete näitajate variatsioonist 59,199% ning kirjeldamata jääb 40,801%.

Tabel 5. Pööratud komponentide maatriks

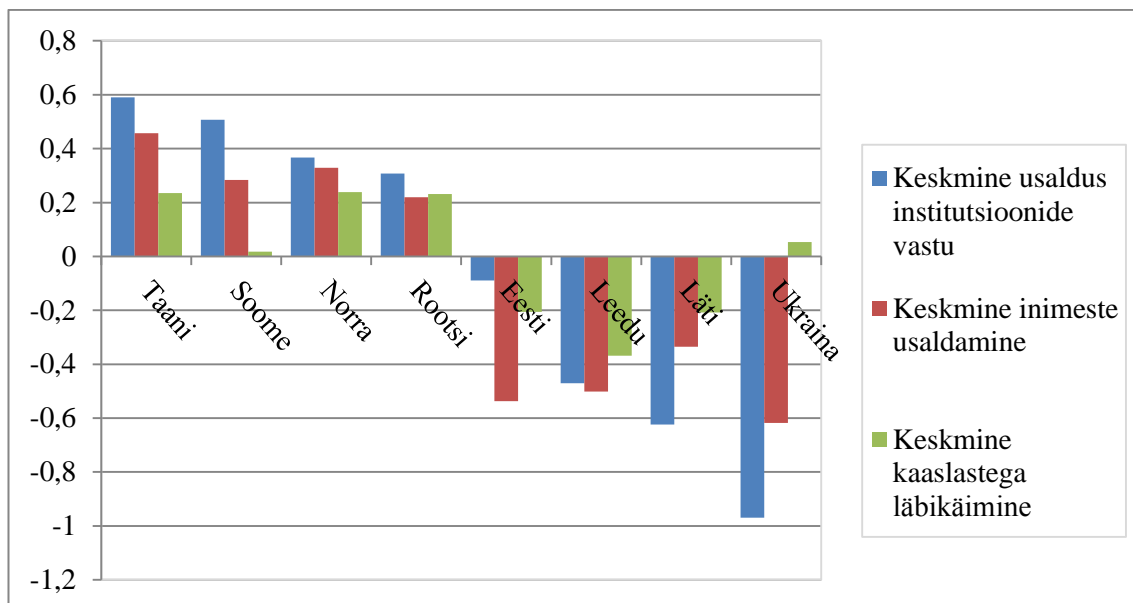
	Komponendid ehk faktorid		
	F1	F2	F3
Näitaja			
Usaldus poliitikutesse	0,827		
Usaldus poliitilistesse parteidesse	0,817		
Usaldus riigi parlamenti	0,785		
Usaldus riigi õigussüsteemi	0,723		
Usaldus ÜROsse	0,693		
Usaldus politseisse	0,667		
Usaldus Euroopa Parlamenti	0,656		
Enamikku inimesi võib usaldada		0,746	
Enamus inimesi püüaks Teid ära kasutada või käituks pigem ausalt		0,731	
Kui sagedasti kohtutakse sõprade, sugulaste või kolleegidega?			0,602
Kui sagedasti võetakse teiste samaealistega võrreldes osa seltskondlikest üritustest ja kohtumistest?			0,595
Kaiser-Meyer-Olkini statistik			0,868
Kirjeldatud varieeruvus (%)	36,461	15,246	7,492
Kirjeldatud kumulatiivne varieeruvus (%)	36,461	51,707	59,199

Allikas: (Euroopa Sotsiaaluuringu IV voor); autori arvutused.

Tabelist 5 on näha, et esimene komponent on kõige enam seotud usaldusega poliitikutesse, poliitilistesse parteidesse, riigi parlamenti ja õigussüsteemi, ÜROsse, politseisse ja Euroopa Parlamenti. Sellest tulenevalt võiks esimest faktorit üldistada kui usaldust institutsioonidesse. Teise faktorisse on seotud näitajad, mis põhinevad küsimustel, kas Teie arvates võib enamikku inimesi usaldada ning kas Teie arvates püüaksid inimesed neid pigem ära kasutada või käituksid pigem ausalt. See faktor võiks seega kirjeldada inimeste usaldamist, sest näitajad on seotud inimese seesmise tunnetusega. Viimasesse kolmandasse faktorisse koondusid küsimused, mis uurisid vastajalt kohtumist sõprade, sugulaste ja kolleegidega ning mis soovisid teada saada seda, kui sagedasti võetakse osa seltskondlikest tegevustest. Sellele tuginedes võiks kolmanda faktori nimetada kaaslastega läbikäimise komponendiks. Kokkuvõtvalt on saadud faktorid nimetatud järgmiselt: usaldus institutsioonide vastu, inimeste usaldamine ja kaaslastega läbikäimine.

Järgnevalt on välja toodud joonis faktorite keskmiste väärtustega riikide lõikes (vt joonis 7).

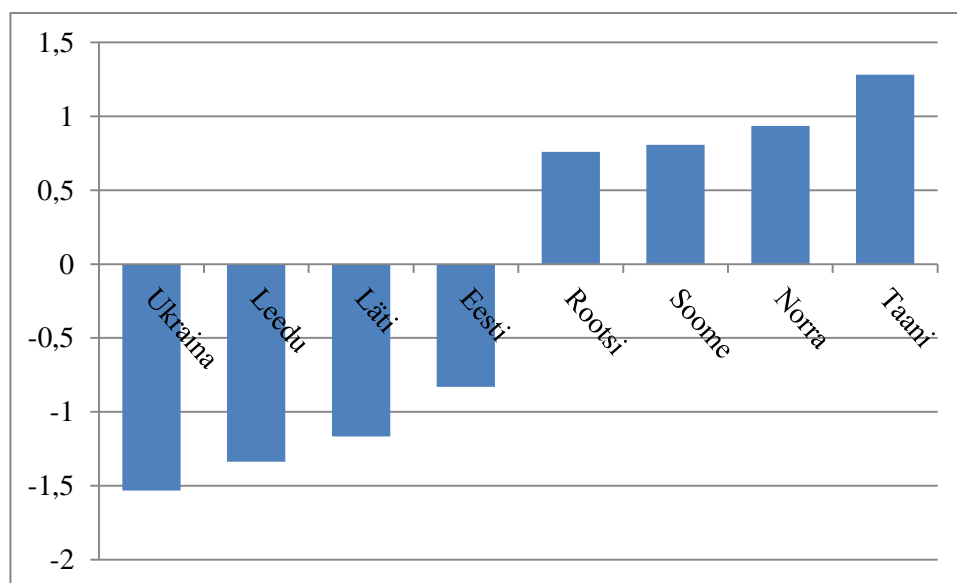

Joonis 7. Keskmine usaldus institutsioonide vastu (F1), inimeste usaldamine (F2) ja kaaslastega läbikäimine (F3) Euroopa Sotsiaaluuringu IV vooru andmete põhjal Põhjamaades ja endistes Nõukogude Liidu riikides, (autori arvutused).

Esimese faktori alusel arvatud keskmise väärtuse põhjal on usaldus institutsioonide vastu kõige madalam Ukrainas ning talle järgnevad Balti riigid. Keskmine usaldus institutsioonide suhtes on kõrgeim Taanis, seejärel Soomes, Norras ja Rootsis. Taaskord asuvad kõik Põhjamaad varem Nõukogude Liidu koosseisu kuulunud riikidest eespool. Analüüsides joonist teise faktori väärtuste alusel, on olukord sarnane, sest keskmine inimeste usaldamise tase on samuti Põhjamaades kõrgem. Taaskord on keskmine kõige kõrgem Taanis ning madalaim Ukrainas, eelviimasel positsioonil paikneb Eesti. Põhjamaadest on keskmise väärtuse alusel sellelgi korral viimasel kohal Rootsi. Balti riikide võrdluses on keskmine inimeste usaldamise näitaja kõrgeim Lätis ning madalaim Eestis. Joonisel 7 toodud kolmanda faktori keskmise väärtuse alusel on keskmine kaaslastega läbikäimine peaaegu võrdne Norras, Taanis ja Rootsis. Põhjamaade hulka kuuluvat Soomet edestab aga Ukraina. Eesti ja Läti kolmanda faktori keskmised on peaaegu võrdsed, kuid Leedu keskmine näitaja on pea kaks korda madalam.

Saamaks riikide järjestust kõigi kolme faktori põhjal kokku, liideti omavahel iga riigi faktorite tulemused. Kolme eelnevalt leitud faktori keskmised võtab kokku joonis 8. Joonise kokkuvõttel võib öelda, et ka siin on Põhjamaade elanikud parematel

positsioonidel ning eraldi riikide arvestuses on kõige kõrgemal kohal Taani, millele järgnevad Norra, Soome ja Rootsi. Endiste Nõukogude Liidu riikide seas on kõige kõrgema tasemega Eesti, seejärel Läti ja Leedu. Sotsiaalkapitali koondhinnangu põhjal on kõige nõrgema tasemega riigiks Ukraina. Faktorite koondsummast tulenev järjestus ühtib eelnevalt küsimuste põhjal saadud tulemustega.

Joonis 8. Sotsiaalkapitali faktorite kogusumma Euroopa Sotsiaaluuringu IV vooru andmete põhjal Põhjamaades ja endistes Nõukogude Liidu riikides, (autori arvutused).

Kuna alapunkti eesmärgiks oli välja uurida, kas sotsiaalkapitali näitajate ja indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikute vahel esineb seoseid, viis töö autor teoreetilisest osast välja tulnud olulisemaks peetud sotsiaalmajanduslike karakteristikute ja eelnevalt leitud sotsiaalkapitali faktorite vahel läbi korrelatsioonanalüüsi. Saadud tulemused on riikide lõikes koondatud tabelisse 6. Seose määramiseks on kasutatud Spearmani korrelatsioonikoefitsienti.

Tabel 6. Indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikute ja sotsiaalkapitali faktorite vaheline seos (tärniga on tähistatud statistiliselt oluline seos, kus *=statistiliselt oluline olulisuse nivool 0,05 ning **=statistiliselt oluline olulisuse nivool 0,01)

	Sotsiaalkapitali faktor	Eesti	Leedu	Läti	Ukraina
Haridus	Usaldus institutsioonide vastu	0,01	-0,111**	0,009	0,180**
	Inimeste usaldamine	0,188**	0,024	0,042	0,023
	Inimestega läbikäimine	0,003	0,008	0,043	-0,036
Sissetulek	Usaldus institutsioonide vastu	0,052	-0,036	0,059*	0,126**
	Inimeste usaldamine	0,052	0,041	0,127**	0,074
	Inimestega läbikäimine	0,201**	0,175**	0,190**	-0,02
Vanus	Usaldus institutsioonide vastu	-0,04	0,050	-0,014	-0,025
	Inimeste usaldamine	0,165**	-0,088**	-0,008	0,004
	Inimestega läbikäimine	-0,372**	-0,423**	-0,431**	-0,256**
		Taani	Soome	Norra	Rootsi
Haridus	Usaldus institutsioonide vastu	0,072**	0,063**	0,200**	0,116*
	Inimeste usaldamine	0,208**	0,052**	0,165**	0,166**
	Inimestega läbikäimine	0,035	0,118**	-0,029	0,043
Sissetulek	Usaldus institutsioonide vastu	0,112**	0,082**	0,091*	0,112**
	Inimeste usaldamine	0,079**	0,116**	0,067*	0,119*
	Inimestega läbikäimine	0,062*	0,029	0,080**	-0,025
Vanus	Usaldus institutsioonide vastu	-0,116**	-0,123**	-0,038	-0,087**
	Inimeste usaldamine	0,126**	0,083**	0,111**	0,128**
	Inimestega läbikäimine	-0,135**	-0,202**	-0,216**	-0,210**

Allikas: (Euroopa Sotsiaaluuringu IV voor); autori arvutused.

Tabelis 6 nähtavate korrelatsioonikoefitsientide alusel võib järeldada, et sotsiaalkapitali esimese faktori, usaldus institutsioonide vastu, ja indiviidi hariduse vahel esineb väga nõrk, pea olematu seos. Seos peaaegu puudub, kui korrelatsioonikordaja absoluutväärtus on väiksem kui 0,3. Statistiliselt oluline ja kõige suurem koefitsiendi absoluutväärtus oli Norral (0,200). Olgugi et tegemist on äärmiselt nõrga seosega, väärub tähelepanu, et Leedu korrelatsioonikordaja on negatiivne, mis viitab sellele, et usaldus institutsioonide vastu on vastassuunalises seoses haridusega. Kõigi teiste riikide korrelatsioonikordajad viitavad aga samasuunalisele seosele. Esimese faktori ja indiviidi sissetuleku vahel samuti seos praktiliselt puudub, sest statistiliselt oluliste kordajate absoluutväärtused on vahemikus [0,059; 0,126]. Viimase sotsiaalmajandusliku karakteristikute, vanuse, ja usalduse institutsioonide vastu vahel ei esinenud samuti

märkimisväärsel seost. Kordajate väärtused oli negatiivsed, mis tähendab, et vanemad inimesed usaldavad institutsioone vähem kui noored, ning väiksemad kui 0,150, kuid Põhjamaade hulka kuuluvate riikide koefitsiendid olid statistiliselt olulised. Kordaja negatiivne väärtus on osaliselt kooskõlas varasemate uuringutega, mille sõnul usaldavad näiteks tudengid enam mitmesuguseid institutsioone. Samas on varem välja tulnud, et ka vanemad inimesed usaldavad enam riiklike institutsioone. Seega esineb siin vastuolu tulemuste vahel.

Sotsiaalkapitali teise faktori, inimeste usaldamine, ja hariduse ning sissetuleku vahel ilmned statistiliselt olulised seosed peamiselt Põhjamaades. Siiski on ka sel korral korrelatsioonikordajate absoluutväärtused väikesed – vahemikus [0,067; 0,208] – ning seega ei saa väita, et tunnuste vahel esineks märkimisväärne seos. Kordaja märk on aga kooskõlas varasemate uuringutega, mille kohaselt on suurema sissetuleku ja kõrgema haridustasemega inimestel enam sotsiaalkapitali. Vanuse ja inimeste usaldamise vahel esinesid peaaegu kõikides riikides statistiliselt olulised seosed, kuid ka sel korral jäi korrelatsioonikordaja absoluutväärtus liiga väikeseks, [0,083; 0,165], ning seega ei saa väita, et nende tunnuste vahel esineks seos.

Viimase faktori, inimestega läbikäimine, ja hariduse vahel seost ei esine, kuna kordajad on nullilähedased. Faktori ja sissetuleku vahel esinevad statistiliselt olulised seosed Balti riikides, samuti on nende riikide vastajate korrelatsioonikordaja absoluutväärtus väiksem kui Taani ja Norra puhul. Balti riikide elanike kordaja väärtus asub piirkonnas [0,175; 0,201], kuid see viitab peaaegu olematu seosele. Viimase karakteristikuna vaadatakse seost vanuse ja inimestega läbikäimise vahel. Põhjamaade korrelatsioonikordaja väärtus on vahemikus [-0,216; -0,135], mis viitab sellele, et seos tunnuste vahel praktiliselt puudub. Endiste Nõukogude Liidu riikide seas on tunnustevaheline seos olematu Ukrainas. Balti riikide elanike andmete põhjal leitud korrelatsioonikordajad on aga vahemikus [-0,431; -0,372], mis tähendab, et tunnuste vahel esineb seos. Tegemist pole küll tugeva seosega, kuid sellele vaatamata statistiliselt olulise seosega. Tunnuste vaheline seos on kõige tugevam Läti puhul. Kõikide korrelatsioonikordajate märgid aga on negatiivsed ja seega on tunnuste vahel vastassuunaline seos. Vanuse suurenedes inimeste vaheline läbikäimine väheneb. Nende

tunnuste vaheliste seose suund on kooskõlas varasemate uuringutega, sest ka varem on täheldatud, et nooremad inimesed võtavad aktiivsemalt seltskondlikest tegevustest osa.

Lisaks korrelatsioonanalüüsile viis töö autor läbi regressioonanalüüsi, mille käigus koostati iga sotsiaalkapitali faktori kohta üks mudel, kus sõltumatuks muutujaks oli vanus ning fiktiivsete muutujatena lisati mudelisse sissetulek, haridus, sugu ja samuti muutujad riikide eraldamiseks. Analüüsi aluseks oli järgnev ökonomeetriline mudel:

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 D_{1i} + \beta_3 D_{2i} + \beta_4 D_{3i} + \beta_5 D_{4i} + \beta_6 D_{5i} + \beta_7 D_{6i} + \beta_8 D_{7i} + \beta_9 D_{8i} + \beta_{10} D_{9i} + \beta_{11} D_{10i} + \beta_{12} D_{11i} + \beta_{13} D_{12i} + \beta_{14} D_{13i} + \beta_{15} D_{14i} + \beta_{16} D_{15i} + \beta_{17} D_{16i} + \beta_{18} D_{17i} + \beta_{19} D_{18i} + \beta_{20} D_{19i} + \beta_{21} D_{20i} + \beta_{22} D_{21} + \beta_{23} X_{22i} + \beta_{24} D_{23i} + u_i$$

Mudeli muutujad:

- Y on sõltuv muutuja ehk kas usaldus institutsioonide vastu, inimeste usaldamine või inimestega läbikäimine;
- X_{1i} on indiviidi vanus;
- $D_{1i} = 1$, kui indiviidil on madalam kui põhiharidus;
- $D_{2i} = 1$, kui indiviidil on teise taseme alumise astme haridus (põiharidus);
- $D_{3i} = 1$, kui indiviidil on teise taseme haridus (keskharidus), kutseharidus/erialane haridus;
- $D_{4i} = 1$, kui indiviidil on teise taseme haridus (keskharidus), kutseharidus keskhariduse baasil;
- $D_{5i} = 1$, kui indiviidil on teise taseme järgne, kolmanda taseme (kõrgharidus) eelne haridus;
- $D_{6i} = 1$, kui indiviidil on madalam kolmanda taseme haridus (kõrgharidus, bakalaureus);
- $D_{7i} = 1$, kui indiviidi sissetulek kuulub I detsiili;
- $D_{8i} = 1$, kui indiviidi sissetulek kuulub II detsiili;
- $D_{9i} = 1$, kui indiviidi sissetulek kuulub III detsiili;
- $D_{10i} = 1$, kui indiviidi sissetulek kuulub IV detsiili;
- $D_{11i} = 1$, kui indiviidi sissetulek kuulub V detsiili;
- $D_{12i} = 1$, kui indiviidi sissetulek kuulub VI detsiili;

- $D_{13i} = 1$, kui indiviidi sissetulek kuulub VII detsiili;
- $D_{14i} = 1$, kui indiviidi sissetulek kuulub VIII detsiili;
- $D_{15i} = 1$, kui indiviidi sissetulek kuulub IX detsiili;
- $D_{16i} = 1$, kui indiviid elab Taanis;
- $D_{17i} = 1$, kui indiviid elab Eestis;
- $D_{18i} = 1$, kui indiviid elab Soomes;
- $D_{19i} = 1$, kui indiviid elab Leedus;
- $D_{20i} = 1$, kui indiviid elab Lätis;
- $D_{21i} = 1$, kui indiviid elab Norras;
- $D_{22i} = 1$, kui indiviid elab Rootsis;
- D_{23i} on fiktiivne muutuja, mis on 0, kui indiviidi on naine, ja 1, kui mees;
- u_i on mudeli vealiige;
- i on valimi maht ($n=14672$).

Kui kõik haridusega seotud fiktiivsete muutujate väärtused on nullid, on indiviidil kõrgem kolmanda taseme haridus (MA-tase või kõrgem). Juhul kui kõigi sissetulekuga seotud fiktiivsete muutujate väärtused on nullid, asub indiviidi sissetulek kümnendas detsiilis. Riikide eristamiseks lisatud fiktiivsed muutujad on nullid, kui tegemist on Ukrainaga.

Esmalt hinnati mudelit, kus sõltuvaks muutujaks oli usaldus institutsioonide vastu ning pärast erindite, ebaoluliste muutujate ja hetersoskedastiivsuse eemaldamist nägi lõplik mudel (1) välja järgmine:

$$(1) Y = -0,839 - 0,002X_1 - 0,174D_2 - 0,190D_3 - 0,078D_4 - 0,195D_5 + 1,647D_{16} +$$

(se)	0,027	0,000	0,027	0,024	0,026	0,026	0,023
(t)	-30,883	-4,585	-6,412	-7,878	-2,952	-7,503	71,604
(p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,003	0,000	0,000

$$+0,967D_{17} + 1,449D_{18} + 0,433D_{19} + 0,368D_{20} + 1,392D_{21} + 1,244D_{22}$$

(se)	0,099	0,026	0,029	0,022	0,034	0,039
(t)	9,774	55,758	14,838	16,902	40,912	31,966
(p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

$$R^2 = 0,467; \hat{R}^2 = 0,466; F = 836,654; p = 0,000$$

Usaldust institutsioonide vastu kirjeldav mudel on statistiliselt oluline ($p=0,000$) ja madala kirjeldatuse tasemega (46,7%), kuid determinatsioonikordaja võibki mikroandmetega töötades väike olla. Institutsioonide usaldamise ja indiviidi vanuse vahel on statistiliselt oluline vastassuunaline seos, mis tähendab, et vanuse kasvades ühe ühiku võrra usaldus institutsioonide vastu kahaneb 0,002 ühikut. Vastassuunaline seos esineb ka erinevate haridustaseme näitajate ja sõltuva muutuja vahel ning tuli välja, et kõige kõrgema haridustasemega inimeste (magister või veel kõrgem) keskmine usaldus institutsioonide vastu on $-0,839$, mis näitab, et haridustaseme alusel otsustades nemad usaldavad kõige enam institutsioone. Kõige vähem usaldavad institutsioone aga teise taseme järgse, kolmanda taseme (kõrghariduse) eelse haridusega inimesed. Tulemust võib põhjendada sellega, et haridusel võib olla usaldusele erinevad mõjud: haridus võib tugevdada usaldust või muuta inimesi individualistlikemaks. Mudelist tuli välja jätta sissetulekuga seotud muutujad, kuna need ei osutunud statistiliselt oluliseks. Fiktiivne muutuja, mis oli seotud inimese sooga, ei osutunud samuti statistiliselt oluliseks. Kuna mudelisse on lisatud ka fiktiivsed muutujad riikide eristamiseks, saab teada, milliste riikide elanikud usaldavad institutsioone kõige enam. Usaldus institutsioonide vastu on kõrgeim Taani, Soome, Norra ja Rootsi elanikel. Usaldamatus on suurim Ukraina elanike seas. Sama järelduseni jõuti ka riikide järjestamise juures.

Seejärel hinnati mudelit, kus sõltuvaks muutujaks oli inimeste usaldamine ning pärast erindite, ebaoluliste muutujate ja heteroskedastiivsuse eemaldamist saadi järgmine lõplik mudel (2):

$$(2) Y = -0,704 - 0,003X_1 - 0,208D_1 - 0,206D_2 - 0,134D_3 - 0,142D_4 - 0,111D_5 -$$

(se)	0,033	0,000	0,055	0,029	0,026	0,027	0,031
(t)	-21,821	-7,904	-3,743	-7,159	-8,094	-5,227	-3,539
(p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

$$-0,177D_7 - 0,159D_8 - 0,134D_9 + 0,056D_{13} + 0,076D_{15} + 1,173D_{16} + 0,672D_{17} +$$

(se)	0,033	0,026	0,025	0,023	0,024	0,031	0,031
(t)	-5,417	-3,170	-5,310	2,450	3,202	38,194	21,651
(p)	0,000	0,000	0,000	0,014	0,001	0,000	0,000

$$+0,898D_{18} + 0,135D_{19} + 0,412D_{20} + 1,025D_{21} + 0,810D_{22} - 0,053D_{23}$$

(se)	0,031	0,033	0,030	0,031	0,033	0,014
(t)	28,549	4,073	13,543	33,129	24,546	-3,868
(p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000

$$R^2 = 0,246; \hat{R}^2 = 0,245; F = 196,488; p = 0,000$$

Inimeste usaldamist kirjeldav mudel on statistiliselt oluline ($p=0,000$), kuid madala kirjeldatuse tasemega (24,6%). Selleski mudelis on vanuse ja sotsiaalkapitali faktori vahel vastassuunaline seos, mis tähendab, et vanemad inimesed usaldavad teisi natuke vähem kui nooremad. Hariduse fiktiivsetest muutujatest osutus ebaoluliseks bakalaureuse taseme kõrgharidust tähistav muutuja. Sellele vaatamata usaldavad inimesi teistest enam kõrgemat kolmanda taseme haridust omavad indiviidid ning kõige vähem usaldavamad on põhihariduse või veel madalama haridustasemega inimesed. See tulemus on leidnud kinnitust ka varasemates empiirilistes uuringutes ning selle seletusena tuuakse välja asjaolu, et haridus mõjutab inimese käitumist ja koostööle orienteeritust (Parts 2006b: 61). Mudelis on statistiliselt olulised ka mõned leibkonna netosissetulekuga seotud fiktiivsed muutujad. Kolme madalamat sissetuleku detšiili on inimeste usaldamisega vastassuunalises seoses ehk sissetuleku kasvades nendes detšiilidesse kuuluvad usaldavad teisi vähem. Samas esineb samasuunaline seos seitsmenda ja üheksanda detšiili ning inimeste usaldamise vahel. Nagu eelnevalt mainitud, võib sissetuleku kasv suurendada optimismi ning see võib omakorda suurendada usaldust. Kõige madalamatesse sissetuleku detšiilidesse kuuluvad inimesed usaldavad teisi vähem kui kõrgema sissetulekuga inimesed. Statistiliselt oluline on ka sugu märkiv fiktiivne muutuja ning kinnitust leidsid varasemad uurimused, mille kohaselt naised usaldavad teisi vähem kui mehed. Põhjuseks peetakse seda, et naised on vähem aldis sotsiaalkapitali investeerima. Naiste madalamat sotsiaalkapitali taset seletatakse ka asjaoluga, et nemad hoolitsevad enam pere eest ja seega on neil vähem aega sotsiaalkapitali koguse kasvatamisega tegelemiseks. Sellegi mudeli korral on usaldatavus kõrgeim Taanis ja Norras ning madalaim Ukrainas.

Viimasena hinnati mudelit, kus sõltuvaks muutujaks oli inimestega läbikäimine ning pärast erindite, ebaoluliste muutujate ja hetersoskedastiivsuse eemaldamist nägi lõplik mudel (3) välja järgmine:

$$(3) Y = 0,651 - 0,012X_1 - 0,171D_7 - 0,103D_8 - 0,084D_9 - 0,100D_{10} - 0,094D_{11} - 0,102D_{12} -$$

(se)	0,026	0,000	0,031	0,026	0,026	0,025	0,024	0,023
(t)	24,751	-33,853	-5,504	-3,895	-3,283	-3,955	-3,961	-4,357
(p)	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,000	0,000	0,000

$$- 0,106D_{13} - 0,077D_{14} - 0,070D_{15} + 0,215D_{16} - 0,235D_{17} - 0,013D_{18} - 0,397D_{19} -$$

(se)	0,023	0,023	0,024	0,027	0,027	0,025	0,026
(t)	-4,636	-3,354	-2,976	8,037	-8,664	-0,546	-15,235
(p)	0,000	0,001	0,003	0,000	0,000	0,585	0,000

$$- 0,201D_{20} + 0,197D_{21} + 0,193D_{22}$$

(se)	0,026	0,027	0,026
(t)	-7,709	7,314	7,313
(p)	0,000	0,000	0,000

$$R^2 = 0,176; \hat{R}^2 = 0,175; F = 144,637; p = 0,000$$

Hinnatud mudel on tervikuna statistiliselt oluline ($p = 0,000$), kuid kirjeldatuse tase on vaid 17,6%. Sotsiaalkapitali faktori inimestega läbikäimine ja vanuse vahel on statistiliselt oluline vastassuunaline seos. Selles mudelis olid ebaolulised kõik haridustasemega seotud fiktiivsed muutujad, kuid sellele vaatamata olid statistiliselt olulised sissetulekuga seotud muutujad. Inimesed, kelle leibkonna netosissetulek kuulub kolme viimasesse detšiili, käivad teistega rohkem läbi. Kõige vähem seltsivad on madalaimasse detšiili kuuluvate sissetulekutega inimesed. Põhjus võib seisneda selles, et madala sissetulekuga inimestel on rohkem tegemist oma elu korraldamisega ning seega jääb vähem aega sotsiaalseteks tegevusteks. Kui vaadata mudelit riikide seisukohalt, käivad kõige tihedamini üksteisega läbi Taani ja Norra elanikud ning harvemini Leedu elanikud. See tulemus on kooskõlas ka eelnevalt sotsiaalkapitali näitajate järjestamisel saadud tulemustega.

Kolme mudeli kokkuvõtteks võib öelda, et vanuse ja sotsiaalkapitali faktorite vahel esines kõigil kolmel juhul vastassuunaline seos. Seega usaldavad nooremad inimesed enam institutsioone ja teisi inimesi ning käivad tihedamini teistega läbi kui vanemad

inimesed. Ka varem on täheldatud, et nooremad inimesed usaldavad enam mitmesuguseid institutsioone. Soo ja sotsiaalkapitali faktorite vaheline seos osutus oluliseks vaid teise mudeli korral, mil sõltuvaks muutujaks oli inimeste usaldamine. Analüüsist tuli välja naiste väiksem inimeste usaldamine, mis on ka varasemates uurimustes kinnitust leidnud.

Kuna varasematest uurimustest on teada, et naised usaldavad teisi vähem kui mehed, huvitas ka töö autorit asjaolu, kas naistel ja meestel on erinev kogus sotsiaalkapitali. Selle teadasaamiseks viis töö autor läbi kahe sõltumatu valimi t-testi. Testitavateks muutujateks valiti leitud kolm sotsiaalkapitali faktorit ning grupeerivaks tunnuseks sugu. Püstitati kolm hüpoteeside paari:

- 1) H_0 : keskmine usaldus institutsioonide vastu on sarnane gruppide mehed ja naised vahel;
 H_1 : keskmine usaldus institutsioonide vastu pole sarnane gruppide mehed ja naised vahel;
- 2) H_0 : keskmine inimeste usaldamine on sarnane gruppide mehed ja naised vahel;
 H_1 : keskmine inimeste usaldamine pole sarnane gruppide mehed ja naised vahel;
- 3) H_0 : keskmine inimestega läbikäimine on sarnane gruppide mehed ja naised vahel;
 H_1 : keskmine inimestega läbikäimine pole sarnane gruppide mehed ja naised vahel.

Lisas 2 nähtub, et esimese ja kolmanda hüpoteesipaari korral on täidetud kõik kahe sõltumatu valimi t-testi eeldused, sest valimi suuruse alusel võib eeldada normaaljaotust ning Levine'i testile tuginedes on ka dispersioonid võrdsed. Kahe sõltumatu valimi t-testi tulemused näitavad, et statistiliselt oluliseks osutub vaid esimene hüpoteesipaar ning et kehtib alternatiivne hüpotees, mille põhjal saab öelda, et keskmine usaldus institutsioonide vastu pole sarnane gruppide mehed ja naised lõikes. Naiste puhul on keskmine usaldus institutsioonide vastu madalam kui meestel. Seega kui toetuda alternatiivsele hüpoteesile ja asjaolule, et kõrgem usalduse tase tähendab suuremat sotsiaalkapitali hulka, võib öelda, et institutsioonide usalduse alusel on meestel enam sotsiaalkapitali kui naistel. See tulemus on kooskõlas varasemate uurimustega. Regressioonanalüüsi tulemustele tuginedes ei osutunud sugu aga esimeses mudelis

statistiliselt oluliseks. Varasematest uurimustest välja tulnud asjaolu, et naised usaldavad teisi vähem, ei õnnestunud tõestada, kuna teise faktoriga seotud hüpoteesipaar ei osutunud statistiliselt oluliseks.

Kontrollimaks, kas eelneva kahe sõltumatu valimi t-testi tulemus võib seotud olla analüüsi kaasatud riikidega, viidi veelkord sama test läbi kord endiste Nõukogude Liidu riikide ja kord Põhjamaade põhjal. Eelnevalt püstitatud hüpoteesipaarid olid aluseks ka nende testide puhul. Põhjamaade põhjal läbi viidud testi puhul (tulemused vt lisa 3) pole täidetud dispersioonide võrdsuse eeldus ja seega pole võimalik seda testi läbi viia. Teise riikide grupi korral on testi eeldused täidetud vaid kolmanda hüpoteesipaari korral ning kahe sõltumatu valimi t-testi tulemused näitavad (vt lisa 4), et kolmandast hüpoteesipaarist kehtib alternatiivne hüpotees. See tähendab, et keskmine teistega läbikäimine pole sarnane gruppide mehed ja naised lõikes. Mehed käivad teistega sagedamini läbi kui naised ning seega õnnestus saavutada varasemate uurimustega sama tulemus. Ka nendegi testide korral ei õnnestunud tõestada, et naised usaldavad teisi vähem.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et vaatamata enamuse korrelatsioonikoefitsientide statistilisele olulisusele ei esine sotsiaalkapitali faktorite ja indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikute vahel erilist seost, sest valdavalt on kordaja väärtused madalamad kui 0,2. Sellest suurusel suuremad koefitsiendid olid mõnel riigil vaid hariduse ja inimeste usaldamise ning sissetuleku ja inimestega läbikäimise korral. Ainsa erandina võib välja tuua indiviidi vanuse ja sotsiaalkapitali faktori inimestega läbikäimise vahelise seose, kuna sel korral asus Balti riikide korrelatsioonikordaja vahemikus $[-0,431; -0,372]$. Kahe sõltumatu valimi t-test alusel võib väita, et sugude lõikes pole keskmine usaldus institutsioonide vastu sarnane, vaid mehed usaldavad institutsioone enam. Sellest tulenevalt peaks meestel olema naistest rohkem sotsiaalkapitali. Kolme hinnatud regressioonimudeli põhjal võib väita, et osa indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikute ja sotsiaalkapitali faktorite vahel esineb statistiliselt oluline seos. Mudelite põhjal on seos indiviidi vanuse ja sotsiaalkapitali faktorite vahel. Inimeste ja institutsioonide usaldamise ning haridustaseme näitajate vahel esineb samuti seos. Sissetulek osutus statistiliselt oluliseks nii inimeste usaldamise kui ka läbikäimise

juures, kuid indiviidi sugu on seotud vaid selle sotsiaalkapitali faktoriga, mille nimi on inimeste usaldamine.

KOKKUVÕTE

Kuigi sotsiaalkapitalil pole ühte ja ainuõiget definitsiooni ega mõõtmisviisi, ei saa seda uurimise alt välja jätta, sest sotsiaalkapital on tihedasti seotud kogu meid ümbritseva maailmaga. Sotsiaalkapitali seletamisel on tihti kasutatud mitmesuguseid erinevaid definitsioone, kuid kõik sotsiaalkapitali uurijad leiavad, et sotsiaalkapital koosneb sotsiaalsetes suhetes ja struktuuris olevatest ressurssidest, mida tegevuse õnnestumise tõenäosuse suurendamiseks kasutatakse. Sotsiaalkapital mõjutab inimeste igapäevast elu, olgugi et kohe ei pruugi sellest aru saada. Põhjus seisneb mitmesuguste võrgustike elementaarsuses. Inimesed on harjunud erinevate sotsiaalsete võrgustikega ja sealt saadavate hüvedega ning tihtipeale ei mõelda, mis oleks, kui tuleks üksi hakkama saada. Näiteks mõjutab sotsiaalkapitali inimeste karjääri: see aitab indiviididel kiiremini uut tööd leida ning juba olemasolevaid suhteid tugevdada. Indiviidi tasandil on sotsiaalkapitali kogus seotud indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikutega, millest olulisemateks peetakse haridust ja sissetulekut. Need tegurid on seotud ka sellega, missuguse sotsiaalmajandusliku staatusega gruppi indiviid kuulub.

Sotsiaalkapitali mõju otsene hindamine sotsiaalmajanduslikule staatusele pole võimalik, sest sotsiaalkapitali ei saa rahaliselt mõõta nagu teisi kapitaliliike. Samuti ei pruugi kogutud andmed tegelikkuses päris tõesed olla, kuna küsitlusele vastates võidakse soovida end paremast küljest näidata. Bakalaureusetöö empiirilises osas analüüsiti Euroopa Sotsiaaluuringu erinevate küsitlusvoorude käigus kogutud andmeid Taani, Norra, Rootsi, Soome, Eesti, Läti, Leedu ja Ukraina elanike kohta. Tulemusteni jõudmiseks koondati esmalt sotsiaalkapitali näitajad faktoranalüüsi abil faktoritesse, seejärel viidi läbi korrelatsioon- ja regressioonanalüüs.

Analüüsi käigus tuli välja, et sotsiaalkapitali tase on Põhjamaade elanikel kõrgem kui endiste Nõukogude Liidu riikide elanikel. Kõige kõrgem on sotsiaalkapitali tase Taani ning madalaim Ukraina kodanikel. Põhjamaalaste juhtivat positsiooni võib põhjendada

neis riikides oleva heaoluühiskonnaga. Nad elavad arenenud ja tugeva demokraatiaga riikides. Bakalaureusetööst ilmnev asjaolu, et Põhjamaade elanikel on enam sotsiaalkapitali kui teistel eurooplastel, on leidnud tõestust ka mitmetes teistes varasemates uurimistöodes.

Korrelatsioonanalüüsist aga ei selgu, et indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikute ja sotsiaalkapitali komponentide vahel ilmneks seos, sest seosekordajate väärtused jäid väiksemaks kui 0,3. Ainsa erandina võib välja tuua indiviidi vanuse ja sotsiaalkapitali faktori inimestega läbikäimise vahelise seose, kuna sel korral oli Balti riikide elanike põhjal leitud korrelatsioonikordaja väärtus suurem kui 0,3. Töös läbi viidud kahe sõltumatu valimi t-testi alusel tuli jääda nullhüpoteesi juurde, mis tähendab seda, et meeste keskmine usaldus institutsioonide vastu on kõrgem kui naistel. Sellest tulenevalt võib järeldada, et meestele on iseloomulik kõrgem sotsiaalkapitali tase.

Regressioonanalüüsi käigus hinnatud mudelid osutusid tervikuna statistiliselt oluliseks. Mudel, kus sõltuvaks muutujaks on usaldus institutsioonide vastu, kirjeldab sõltuva muutuja hajuvusest 46,7%. Kui sõltuvaks muutujaks on inimeste usaldamine, on kirjeldatud 24,6% ning inimestega läbikäimise puhul on kirjeldatud vaid 17,6%. Kõigi kolme mudeli korral esines vanuse ja sotsiaalkapitali faktorite vahel vastassuunaline seos. Seega usaldavad vanemad inimesed vähem institutsioone ja teisi inimesi ning käivad harvemini teistega läbi kui nooremad inimesed. Nooremate inimeste suuremat usaldust institutsioonide vastu ja sotsiaalset aktiivsust on täheldanud ka varasemad sotsiaalkapitali uurijad. Indiviidi sugu osutus oluliseks vaid mudelis, kus sõltuvaks muutujaks oli inimeste usaldamine. Mudeli kohaselt usaldavad naised teisi inimesi vähem kui mehed. See tulemus on leidnud samuti kinnitust varasemates uurimustes.

Varasemates töödes on kinnitust leidnud väide, et kõrgemalt haritud inimesed usaldavad enam institutsioone. Bakalaureusetöö empiirilises osas jõuti osaliselt sama tulemuseni. Kõige kõrgema haridustasemega inimesed (magister või sellest veel kõrgem) usaldavad institutsioone kõige enam, kuid kui vaadata indiviide, kes olid oma haridustasemeks märkinud teise taseme järgse, kolmanda taseme (kõrgharidus) eelse hariduse, siis nemad kuuluvad nende hulka, kes usaldavad institutsioone kõige vähem. Teisi indiviide usaldavad samuti kõige enam kõrgeima haridustasemega inimesed.

Töö empiirilisele analüüsile tuginedes leiti, et mõnede indiviidi sotsiaalmajanduslike karakteristikute ja sotsiaalkapitali komponentide vahel esineb seos. Seega on indiviidi sotsiaalkapitali kogus seotud tema sotsiaalmajanduslikku staatust kujundavate karakteristikutega. Autori arvates on võimalik tööd veel edasi arendada, kui kaasata analüüsi enam sotsiaalkapitali komponente ning laiendada analüüsitavate riikide hulka.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Adler, P. S., Kwon, S.** Social Capital: Prospects for a New Concept. – The Academy of Management Review, 2002, Vol. 27, No. 1 , pp. 17– 40.
2. **Bjornskov, C., Svendsen, G. T.** Measuring social capital – Is there a single underlying explanation? – Aarhus School of Business, Working Paper 03-5, 2003, 42p.
3. **Bourdieu, P., Wacquant, L. J. D.** An invitation to reflexive sociology. – Chicago: University of Chicago Press, 1992, 332p. Viidatud Adler, P. S., Kwon, S. Social Capital: Prospects for a New Concept. – The Academy of Management Review, 2002, Vol. 27, No. 1 , pp. 17– 40 vahendusel.
4. **Coleman, J. S.** Social Capital in the Creation of Human Capital. – American Journal of Sociology, 1988, pp. S95– S120.
5. **Christoforou, A.** On the Determinants of Social Capital in Greece Compared to Countries of the European Union. – Fondazione Eni Enrico Mattei, Working paper, 2005, No. 68, 38p.
6. **Christoforou, A.** Social Capital Across European Countries. Individual and Aggregate Determinants of Group Membership. – American Journal of Economics and Sociology, 2011, Vol. 70, No. 3, pp. 699–728.
7. Electronic Statistics Textbook. – StatSoft, Inc. Tulsa, 2013.
[<http://www.statsoft.com/textbook/>] 07.04.2014
8. ESS Round 3: European Social Survey Round 3 Data (2006). Data file edition 3.4. Norwegian Social Science Data Services, Norway – Data Archive and distributor of ESS data.

9. ESS Round 4: European Social Survey Round 4 Data (2008). Data file edition 4.1. Norwegian Social Science Data Services, Norway – Data Archive and distributor of ESS data.
10. ESS Round 5: European Social Survey Round 5 Data (2010). Data file edition 3.0. Norwegian Social Science Data Services, Norway – Data Archive and distributor of ESS data.
11. ESS Round 6: European Social Survey Round 6 Data (2012). Data file edition 1.2. Norwegian Social Science Data Services, Norway – Data Archive and distributor of ESS data.
12. European Social Survey
[<http://www.europeansocialsurvey.org/>] 25.01.2014
13. **Field, J.** Social Capital. 2nd ed. Abingdon: Routledge, 2008, 193p.
14. **Fukuyama, F.** Social Capital and Civil Society – IMF Working Paper, 2000, No. 74, pp.18.
15. Funding. European Social Survey.
[http://www.europeansocialsurvey.org/images/downloads/Dec2012/ESS_brochure.pdf] 23.01.2014
16. Home. European Social Survey
[<http://www.europeansocialsurvey.org/>] 25.01.2014
17. Kodanikuhariduse ja vabatahtliku tegevuse analüüs Euroopa Sotsiaaluuringu põhjal. Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringu keskus RAKE, 2012, 24 lk.
[https://www.siseministerium.ee/public/Vabatahtliku_tupoloogia_07.02.2012.pdf] 27.01.13
18. **Halman, L., Luijkx, R.** Social capital in contemporary Europe: evidence from the European Social Survey. – Portuguese Journal of Social Science, 2006, Vol. 5, No. 1, pp. 189– 207.

19. **Hjollund, L., Svendsen, G. T.** Social Capital: A Standard Method of Measurement. Department of Economics. – The Aarhus School of Business, 2000, 27p.
20. **Lin, N.** Inequality in Social Capital. – Contemporary Sociology, 2000, Vol. 29, pp. 785– 795.
21. **Lin, N.** Social Capital: A Theory of Social Structure and Action. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, 278p.
22. **Kaasa, A., Parts, E.** Individual-Level Determinants of Social Capital in Europe: Differences between Country Groups. – Acta Sociologica, 2008, Vol. 51, No. 2, pp. 145 – 168.
23. **Knack, S., Keefer, P.** Does Social Capital Have an Economic Payoff? A Cross-Country Investigation. – The Quarterly Journal of Economics, 1997, Vol. 112, No. 4, pp. 1251 – 1588.
24. **Michelon, P.** Cognitive Abilities and Skills?
[<http://www.sharpbrains.com/blog/2006/12/18/what-are-cognitive-abilities/>]
28.11.12
25. **Oorschot, van W., Arts, W., Gelissen, J.** Social Capital in Europe: Measurement and Social and Regional Distribution of a Multifaceted Phenomenon.—Acta Sociologica, 2006, Vol. 49, No. 2, pp. 149 – 167.
26. **Paldam, M.** Social Capital: One or Many? Definition and measurement. Department of Economics. – University of Aarhus, 2000, 39p.
27. **Parts, E.** Sotsiaalkapitali paradigma. – Sotsiaalkapital, majandusareng ja ühiskondlik vastutus. Vastutav toimetaja H. Kaldaru. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006, lk 14– 45.
28. **Parts, E.** Sotsiaalkapitali elemendid. – Sotsiaalkapital, majandusareng ja ühiskondlik vastutus. Vastutav toimetaja H. Kaldaru. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2006, lk 46– 76.

29. **Portes, A.** The Two Meanings of Social Capital. – Sociological Forum, 2000, Vol. 15, No. 1, pp. 1– 12.
30. **Portes, A.** Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology. – Annual Review of Sociology, 1998, Vol. 24, pp. 1– 24.
31. **Portes, A., Landolt, P.** Social Capital: Promise and Pitfalls of Its Role in Development. – Journal of Latin American Studies, 2000, Vol. 32, No. 2, pp. 529– 547.
32. **Routledge, B. R., Amsberg, J. von.** Social capital and growth. – Journal of Monetary Economics 50, 2003, Vol. , No. , pp. 167 – 193.
33. **Uslaner, E. M.** Trust and Civic Engagement in East and West. – Social Capital and the Transition to Democracy. Edited by G. Badescu and E. M. Uslaner. London: Routledge, 2003, pp. 81 – 94.

LISAD

Lisa 1. Euroopa Sotsiaaluuringu ankeedist analüüsi valitud küsimused (Euroopa Sotsiaaluuringu IV voor)

1. Üldiselt hinnates, kas Teie arvates võib enamikku inimesi usaldada? (Skaalal 0 – 10, kus 0 tähendab, et enamikku inimesi ei saa usaldada ja 10 tähendab, et enamikku inimesi saab usaldada.)
2. Mida Te arvate, kas enamus inimesi püüaks teid võimaluse korral ära kasutada või käituvad nad pigem ausalt? (Skaalal 0 – 10, kus 0 tähendab, et enamus inimesi püüaks ära kasutada ja 10 tähendab, et enamus inimesi püüaks käituda ausalt.)
3. Kuivõrd Te usaldate järgmisi institutsioone (skaalal 0 – 10, kus 0 tähendab, et Te seda institutsiooni üldse ei usalda ja 10 tähendab, et usaldate täielikult):
  - a. riigi parlamenti?
  - b. riigi õigussüsteemi?
  - c. politseid?
  - d. poliitikuid?
  - e. parteisid ja erakondi?
  - f. Euroopa Parlamenti?
  - g. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni?
4. Kas olete poliitilise partei liige? (Jah/ei.)
5. Kui sagedasti käite läbi sõprade, sugulaste ja kolleegidega?
(Vastusevariandid: 1= mitte kunagi, 2= vähem kui kord kuus, 3= kord kuus, 4= mitu korda kuus, 5= kord nädalas, 6= mitu korda nädalas, 7= iga päev.)
6. Kui sagedasti võtate teiste omaealistega võrreldes osa seltskondlikest üritustest või kohtumistest?

Lisa 1 järg

(Vastusevariandid: 1= palju harvemini kui enamik eakaaslasi, 2= harvemini kui enamik eakaaslasi, 3= umbes sama tihti kui enamik eakaaslasti, 4= sagedamini kui enamik eakaaslasi, 5= palju sagedamini kui enamik eakaaslasi.)

7. Kas peate ennast mõne usu või usulahu tunnistajaks? (Jah/ei.)
8. Kas olete teinud viimase kuu jooksul tasulist või vabatahtlikku tööd? (Vastusevariandid: 1= vähemalt kord nädalas, 2= vähemalt kord kuus, 3= vähemalt kord iga kolme kuu jooksul, 4= vähemalt kord iga kuue kuu jooksul, 5= veel harvemini, 6= mitte kunagi.)
9. Kas olete ametiühingu või mõne samalaadse organisatsiooni liige? (Jah/ei.)
10. Kas olete tegutsenud poliitilise partei või surverühma heaks? (Jah/ei.)
11. Liites kokku sissetuleku kõikidest sissetulekuallikatest nii ametlik kui mitteametlik palk, pension, toetus- ja abirahad jne., siis mis oli Teie leibkonna kogu netosissetulek (st puhtalt kätte saadud raha, kust on makstud ära maksud)? (Vastus tuli paigutada vastavasse sissetuleku detšiili.)
12. Milline on Teie kõrgeim haridustase, mille olete omandanud? (Vastusevariandid: ei oma kutse-, ameti- ega kõrgharidust; kutseharidus, õppeaeg alla 3 aasta; kutseharidus, õppeaeg 3 aastat või rohkem; kutseharidus koos põhihariduse omandamisega; kutseharidus koos keskhariduse omandamisega; kutseharidus põhihariduse baasil; kutseharidus keskhariduse baasil; keskeri/tehnikumiharidus pärast põhiharidust; keskeri/tehnikumiharidus pärast keskharidust; kutsekõrgharidus; rakenduskõrgharidus (diplomiõpe); bakalaureus 3 aastat (kõrgharidus); bakalaureus rohkem kui 3 aastat; magister 2 aastat; teadusmagister; teaduste kandidaat/doktor, muu teaduskraad, mis on magistrist kõrgem.)
13. Milline on Teie kõrgeim haridustase, mille olete omandanud (rahvusvahelise ühtse hariduse liigituse järgi – *International Standard Classification of Education* ehk ISCED)? (Vastusevariandid: madalam kui põhiharidus; teise taseme alumise astme haridus (põhiharidus); teise taseme haridus (keskharidus), kutseharidus/ erialane haridus; teise taseme haridus (keskharidus), kutseharidus keskhariduse baasil; teise taseme järgne, kolmanda taseme (kõrgharidus) eelne haridus; madalam

Lisa 1 järg

kolmanda taseme haridus (kõrgharidus, bakalaureus); kõrgem kolmanda taseme (kõrgharidus, magister või veel kõrgem) haridus.)

14. Sugu.

15. Vanus (leiti sünniaasta alusel).

Lisa 2. Kahe sõltumatu valimi t-testi tulemused (riigid koos)

Grupi statistikud								
		Sugu	N	Aritmeetiline keskmine	Standardhälve	Standardviga		
Usaldus institutsioonide vastu	Mees		5595	0,042	0,927	0,012		
	Naine		6020	-0,039	0,937	0,012		
Inimeste usaldamine	Mees		5595	-0,002	0,822	0,011		
	Naine		6020	0,002	0,861	0,011		
Teistega läbikäimine	Mees		5595	0,014	0,722	0,010		
	Naine		6020	-0,013	0,731	0,009		

		Levene'i test		t-test keskväärtuse võrdlemiseks				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Keskmine erinevus	Standardvea erinevus
Usaldus institutsioonide vastu	Võrdsed dispersioonid	0,260	0,610	4,649	11613	0,000	0,080	0,017
	Dispersioonid pole võrdsed			4,651	11568,751	0,000	0,080	0,017
Inimeste usaldamine	Võrdsed dispersioonid	14,045	0,000	-0,259	11613	0,796	-0,004	0,016
	Dispersioonid pole võrdsed			-0,259	11605,026	0,795	-0,004	0,016
Teistega läbikäimine	Võrdsed dispersioonid	0,982	0,322	1,960	11613	0,050	0,026	0,013
	Dispersioonid pole võrdsed			1,961	11569,468	0,050	0,026	0,013

Allikas: autori arvutused tuginedes Euroopa Sotsiaaluuringu IV vooru andmetele, kasutades tarkvarapaketti SPSS.

Lisa 3. Põhjamaade kahe sõltumatu valimi t-testi tulemused

Grupi statistikud								
		Sugu	N	Aritmeetiline keskmine	Standardhälve	Standardviga		
Usaldus institutsioonide vastu		Mees	3267	0,459	0,720	0,016		
		Naine	3024	0,435	0,686	0,012		
Inimeste usaldamine		Mees	3267	0,271	0,663	0,012		
		Naine	3024	0,263	0,635	0,012		
Teistega läbikäimine		Mees	3267	0,145	0,657	0,011		
		Naine	3024	0,184	0,622	0,011		

		Levene'i test		t-test keskväärtuse võrdlemiseks				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Keskmine erinevus	Standardvea erinevus
Usaldus institutsioonide vastu	Võrdsed dispersioonid	4,905	0,027	1,365	6307	0,172	0,024	0,018
	Dispersioonid pole võrdsed			1,368	6303,466	0,171	0,024	0,018
Inimeste usaldamine	Võrdsed dispersioonid	6,519	0,011	-5,610	6307	0,000	-0,092	0,016
	Dispersioonid pole võrdsed			-5,619	6301,766	0,000	-0,092	0,016
Teistega läbikäimine	Võrdsed dispersioonid	12,457	0,000	-2,366	6307	0,018	-0,038	0,016
	Dispersioonid pole võrdsed			-2,370	6305,112	0,018	-0,038	0,016

Allikas: autori arvutused tuginedes Euroopa Sotsiaaluuringu IV vooru andmetele, kasutades tarkvarapaketti SPSS.

Lisa 4. Endiste Nõukogude Liidu riikide kahe sõltumatu valimi t-testi tulemused

Grupi statistikud								
		Sugu	N	Aritmeetiline keskmine	Standardhälve	Standardviga		
Usaldus institutsioonide vastu		Mees	2328	-0,544	0,867	0,018		
		Naine	2978	-0,522	0,913	0,017		
Inimeste usaldamine		Mees	2328	-0,386	0,868	0,018		
		Naine	2978	-0,367	0,904	0,017		
Teistega läbikäimine		Mees	2328	-0,171	0,768	0,016		
		Naine	2978	-0,213	0,777	0,014		

		Levene'i test		t-test keskväärtuse võrdlemiseks				
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Keskmine erinevus	Standardvea erinevus
Usaldus institutsioonide vastu	Võrdsed dispersioonid	9,307	0,002	-0,869	5304	0,385	-0,021	0,025
	Dispersioonid pole võrdsed			-0,875	5109,162	0,382	-0,021	0,025
Inimeste usaldamine	Võrdsed dispersioonid	5,617	0,018	-0,771	5304	0,441	-0,019	0,025
	Dispersioonid pole võrdsed			-0,775	5086,916	0,439	-0,019	0,024
Teistega läbikäimine	Võrdsed dispersioonid	1,019	0,313	1,968	5304	0,049	0,042	0,021
	Dispersioonid pole võrdsed			1,971	5027,532	0,049	0,042	0,021

Allikas: autori arvutused tuginedes Euroopa Sotsiaaluuringu IV vooru andmetele, kasutades tarkvarapaketti SPSS.

SUMMARY

RELATIONS BETWEEN SOCIAL CAPITAL AND THE SOCIOECONOMIC STATUS OF AN INDIVIDUAL

Kätlyn Jürgenson

This bachelor's thesis analyzes the relations between social capital and individual's socioeconomic status. The concept of social capital has become more relevant for sociologists, political scientists and economists in their attempt to expand their knowledge on given subjects (Adler, Kwon 2002: 17). Thereby, the term "social capital" has many different definitions. Efforts have been made to regulate the term by different norms and through networks enabling the welfare of an individual or a group.

Socioeconomic status depends on the income, education and vocation of the individual. The subject of social capital has an important role for both the society and economic growth, as it contributes to cooperation in order to achieve common interests. Economic growth is one of the requirements for growing welfare, and social capital enables society and economy to be effective. Social networks enable people access to needed resources, like information, power and independence, which can be used to make life easier and fulfil goals. Therefore, people are defined by who and what is around them (Field 2008: 13). Social capital helps to establish cooperation in order to achieve common goals. The importance of the latter is also proven by the fact, that scientists from different fields have been and are studying the subject.

The main objective of the thesis is to determine the connections between individual's socioeconomic status and social capital through the comparison of Nordic countries and former Soviet Union countries. To achieve this, research aspects are as follows:

- theoretical aspects of social capital;
- study of sources on microlevels;

- overview of an individual's socioeconomic characteristics;
- analysis of general trust as a component of social capital, and its connections to individual's education, age, gender and income as factors of socioeconomic status based on the comparison of chosen countries;
- analysis of involvement in voluntary organisations as a component of social capital, and its connections with individual's education, age, gender and income as factors of socioeconomic status based on the comparison of chosen countries.

During the assembly of the research paper many articles on the subject by different authors were used in order to get an overview of different discussions on social capital. The author also became acquainted with previous researches related to social capital. Data from the European Social Survey's third, fourth and sixth round was used in the empirical part of the thesis.

Although social capital does not have a clear definition nor a method of measuring, it cannot be forsaken as a study subject, as it is strongly related to all of the surrounding world. Different definitions have been used in order to define social capital, but all researchers find that social capital is composed of resources from both social connections and structures, that are being used to be successful. Lin (2001: 25) defines it as "the resources embedded in social networks accessed and used by actors for actions". Social capital has many benefits: information, influence, control, power and solidarity. However, the benefits are also risks that can sometimes outweigh social capital's positive impact. In some cases, these benefits at the individual or group level can lead to positive externalities for the broader aggregate. Social capital has an impact on people's everyday life, although it may not be that apparent. The reason for that is in the elementarity of different networks. People have become used to different social networks and the benefits they have, and often it is forgotten, how it would be to get by on their own. For example, social capital has an impact on a person's career: it helps a person find a new job faster and secure previous relationships. On the level of an individual, the amount of social capital is connected to socioeconomic characteristics,

the most important of which are believed to be education and income. These factors are also related to socioeconomic status group of the individual.

Evaluating the direct impact of social capital on the socioeconomic status is impossible, because social capital cannot be measured according to the monetary value, like other aspects related to capital. The gathered information may not be accurate, as during the questioning people try to seem more successful.

In the empirical part of the given paper, the author analyzed the data from European Social Survey on Denmark, Norway, Sweden, Finland, Estonia, Latvia, Lithuania and Ukraine. In order to obtain the results, first indicators of social capital were gathered into factors by factor analysis, afterwards correlation and regression analyses were carried out.

It was discovered, that the level of social capital was higher in people from Nordic countries, than those of former Soviet Union. The highest level of social capital was in Denmark, the lowest in Ukraine. The leading position of Nordic countries can be explained by them being welfare states. The democracy in those countries is strong and well established. Concluded in the thesis was the fact, that Nordic countries have more social capital than other Europeans. This has also been concluded in previous research papers.

The fact that individual's socioeconomic characteristics and social capital have a connection, is not apparent with correlation analysis, because correlation index was below 0.3. The only exception being a connection between a person's age and social capital factor, because the correlation index in people from Baltic States was above 0.3. According to the independent samples t-test, null hypothesis was confirmed, which means that the average trust with institutions is higher in men than in women. Based on that, it can be concluded that men apparently have a higher level of social capital.

The models studied during regression analysis turned out to be statistically important. The model, where dependent variable is trust in institutions, describes 46.7% of dependent variable's dispersion. If trust in people is the dependent variable, 24.6% is described, and only 17.6% when interacting with people. All three models had a

negative correlation with age and factors of social capital. Therefore, older people trust institutions and other people less, and interact less with others than younger people. Younger people's higher trust in institutions and higher social activity has been noticed in earlier studies. A person's age became important only in a model, where the dependent variable was trusting people. According to the model women trust other people less than men. This has also been concluded previously.

The fact that people with higher education tend to trust institutions more has also been confirmed in previous researches. In the empirical part of the thesis, partly the same result was obtained. People with the higher tertiary education (Master's degree or higher) trust institutions the most, but individuals, who claimed to have advanced vocational or sub-degree education (below higher education), belong with those, who trust institutions the least. Trust in other people is also the highest in people with higher educational level.

On the basis of the empirical analysis, it is concluded that there is a connection between some individuals' socioeconomic characteristics and components of social capital. Therefore, the amount of individual's social capital is connected with their socioeconomic status forming characteristics. The author believes, that the research could be carried out further if more components of social capital and more countries were included.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kätlyn Jürgenson,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„Sotsiaalkapitali seos indiviidi sotsiaalmajandusliku staatusega“, mille juhendaja on dotsent Eve Parts,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **27.05.2014**